

Eesti Pank
Bank of Estonia

Eesti maksebilansi aastaraamat 2006

© Eesti Pank, 2007

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

6680 719

Faks

6680 836

E-post

info@epbe.ee

Veebileht

www.eestipank.info

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefonil: 6680 998

faksil: 6680 954

e-postiga: trykis@epbe.ee

Tegevtoimetaja: Kadri Põdra

Küljendus: Urmas Raidma

SISUKORD

I EESTI 2006. AASTA MAKSEBILANSS	4
Sissejuhatus	4
Maksebilansistatistika aegridade korrigeerimine	7
Lühiülevaade	8
Jooksevkonto	8
Kaubad.....	9
Teenused	10
Tulu	10
Kapitali- ja finantskonto	11
Otseinvesteeringud	11
Portfelliinvesteeringud	12
Muud investeeringud	12
Jooksevkonto	13
Kaubad	13
Teenused.....	19
Tulu	24
Jooksev- ja kapitaliülekanded	27
Finantskonto.....	28
Otseinvesteeringud.....	29
Porfelliinvesteeringud	33
Muud investeeringud	36
Reservvara	40
II EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG	
31. detsembril 2006	41
III MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE	46
Maksebilanss.....	46
Rahvusvaheline investeerimispositsioon	47
Välisvõlg	48
Põhimõisted	49
Kirjete sisu	50
Maksebilansi koostamise süsteem	55
Maksebilansi koostamine Eestis.....	56
Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused	59
Andmete konfi dentsiaalsus	59
Avalikustamine ja korrigeerimispoliitika	59

Tabel 1.1. Eesti maksebilanss (mln kr)*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Jooksevkonto	-5 178,1	-5 643,6	-12 908,0	-15 418,2	-18 412,6	-17 485,5	-32 095,0
Kaubad ja teenused	-3 167,6	-2 247,6	-8 564,6	-10 046,8	-11 937,6	-11 077,0	-24 025,4
Kaubad**	-13 371,4	-13 542,4	-18 455,3	-21 522,3	-25 499,0	-24 044,8	-36 723,3
kreedit (FOB)	56 118,1	58 798,5	57 948,7	63 443,7	75 199,5	97 971,4	120 166,4
deebet (FOB)	-69 489,5	-72 340,9	-76 404,0	-84 966,0	-100 698,5	-122 016,2	-156 889,8
Teenused	10 203,8	11 294,8	9 890,7	11 475,5	13 561,4	12 967,7	12 697,9
kreedit	25 263,4	28 135,4	28 164,3	30 674,0	35 703,4	40 200,7	43 391,8
deebet	-15 059,6	-16 840,6	-18 273,6	-19 198,5	-22 142,0	-27 233,0	-30 693,9
Tulu	-3 458,9	-4 898,6	-5 391,1	-7 240,7	-7 931,4	-7 209,1	-9 424,8
kreedit	2 032,5	3 022,2	3 371,3	3 584,1	5 496,5	8 467,8	13 483,4
deebet	-5 491,4	-7 920,8	-8 762,4	-10 824,8	-13 427,8	-15 676,9	-22 908,3
Jooksevülekanded	1 448,4	1 502,6	1 047,7	1 869,4	1 456,3	800,6	1 355,2
kreedit	1 944,2	2 016,4	2 065,6	3 380,8	5 252,0	5 892,2	7 162,2
deebet	-495,8	-513,8	-1 017,9	-1 511,5	-3 795,6	-5 091,6	-5 806,9
Kapitali- ja finantskonto (reservvarata)	7 433,8	5 026,3	13 055,3	18 552,9	21 454,4	21 457,9	39 235,7
Kapitalikonto	439,1	253,2	636,4	977,8	1 149,8	1 240,3	4 682,6
Finantskonto	6 994,7	4 773,1	12 418,9	17 575,1	20 304,6	20 217,6	34 553,1
Otseinvesteeringud	5 601,4	5 901,3	2 611,8	10 716,0	8 739,4	27 335,5	7 274,7
Välismaal	-1 043,1	-3 528,3	-2 188,4	-2 149,2	-3 388,6	-7 939,6	-13 707,1
Eestis	6 644,5	9 429,6	4 800,2	12 865,2	12 128,1	35 275,1	20 981,8
Portfelliinvesteeringud	1 417,5	-665,0	2 442,4	2 431,6	9 027,1	-27 559,2	-16 829,7
Nõuded	153,1	-2 100,2	-3 182,9	-5 351,6	-4 851,0	-10 675,0	-15 569,9
Omandiväärtpaberid	53,3	236,5	9,1	-1 028,9	-2 893,5	-4 848,9	-4 583,9
Võlaväärtpaberid	99,8	-2 336,7	-3 192,0	-4 322,7	-1 957,5	-5 826,1	-10 986,0
Kohustused	1 264,4	1 435,2	5 625,3	7 783,2	13 878,1	-16 884,3	-1 259,8
Omandiväärtpaberid	-538,8	568,4	912,2	1 526,9	2 205,2	-16 352,2	3 738,1
Võlaväärtpaberid	1 803,2	866,8	4 713,1	6 256,2	11 673,0	-532,0	-4 997,9
Tuletisinstrumendid	17,5	-34,7	-63,7	-19,2	-8,3	-97,6	78,5
Nõuded	-77,8	-0,3	-43,2	-139,2	-35,1	13,5	-180,9
Kohustused	95,3	-34,4	-20,5	120,0	26,8	-111,0	259,3
Muud investeeringud	-41,7	-428,5	7 428,4	4 446,8	2 546,4	20 538,9	44 029,7
Nõuded	-2 638,3	-3 716,7	695,1	-2 284,6	-11 168,8	-10 373,4	334,6
Pikaajalised	-1 108,7	-322,7	-1 083,0	-565,7	-6 052,6	5 636,5	-3 054,0
Lühiajalised	-1 529,6	-3 394,0	1 778,1	-1 718,9	-5 116,1	-16 009,9	3 388,6
Kohustused	2 596,6	3 288,2	6 733,3	6 731,4	13 715,1	30 912,4	43 695,1
Pikaajalised	-549,9	1 814,4	1 829,0	4 309,0	3 740,5	15 396,8	17 991,5
Lühiajalised	3 146,5	1 473,8	4 904,3	2 422,3	9 974,6	15 515,6	25 703,6
Vead ja täpsustused	14,8	-112,9	779,5	-822,7	383,6	911,6	383,2
Üldbilanss	2 270,5	-730,2	926,8	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 523,9
Reservvara	-2 270,5	730,2	-926,8	-2 312,1	-3 425,4	-4 883,9	-7 523,9

* Vastavalt täiendava teabe laekumisele on korrigeeritud eelmiste perioodide andmeid.

** Seoses Eesti ühinemisega Euroopa Liiduga 1. mail 2004 muutus põhjalikult kaupade liikumise arvestuse süsteem Eesti ja teiste liikmesriikide vahel, mistõttu väliskaubanduse aegread enne ja pärast liitumist ei ole otseselt võrreldavad.

Tabel 1.2. Maksebilansi rahvusvaheliselt võrreldavad põhinäitajad

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Väliskaubanduse käibe osatähtsus SKP suhtes (%)	131,5	121,2	110,7	111,7	119,9	127,1	135,4
Kaubaeksport/-import (%)	80,8	81,3	75,8	74,7	74,7	80,3	76,6
Nominaalne efektiivne vahetuskurss (% eelmise aasta suhtes)	97,3	101,3	102,1	103,6	101,0	100,3	99,5
Reaalne efektiivne vahetuskurss (% eelmise aasta suhtes)	96,2	102,0	101,9	101,7	101,3	101,1	100,4
Kaubandustingimused (ekspordi ja impordi hinnaindeksite suhe)	112,6	118,4	112,2	121,6	122,4	119,6	119,4
Maksebilansi üldbilansi saldo (välisreservide muut; mln kr)	2 270,5	-730,2	926,8	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 523,9
Välisreservide muudu osatähtsus SKP suhtes (%)	2,4	-0,7	0,8	1,7	2,3	2,8	3,7
Jooksevkonto saldo (mln kr)	-5 178,1	-5 643,6	-12 908,0	-15 418,2	-18 412,6	-17 485,5	-32 095,0
Jooksevkonto valitsusülekanneteta (mln kr)	-6 154,3	-6 639,9	-13 628,4	-16 638,8	-18 858,6	-17 132,4	-31 899,0
Jooksevkonto puudujääk valitsusülekanneteta (% SKP suhtes)	6,4	6,1	11,2	12,5	12,9	9,9	15,6
Valitsusülekanded (neto; mln kr)	976,2	996,3	720,4	1 220,6	446,0	-353,1	-196,0
Valitsusülekanded (% RKP suhtes)	1,1	1,0	0,6	1,0	0,3	-0,2	-0,1
Majanduse koguvälisvõlg (% SKP suhtes)	53,0	53,6	57,9	66,0	78,3	86,4	97,6
Riigi välisvõla teenindus (% kogueksporti suhtes)	1,3	1,0	1,7	0,3	0,2	0,6	0,2

MAKSEBILANSISTATISTIKA AEGRIDADE KORRIGEERIMINE

1. Algandmete täpsustumisest tulenev aegridade korrigeerimine

- Statistikaameti poolt 2007. aasta II kvartalis väliskaubanduse (eelkõige aladeklareeritud impordi) ja jooksevülekannte statistika korrigeerimine tingis ka 2006. aasta esialgse maksebilansi vastavate kirjete korrigeerimise. 26. juunil 2007 avaldatud 2006. aasta täpsustatud maksebilansi **kaupade konto puudujääk** suurenes võrreldes 26. märtsil 2007 avaldatud 2006. aasta esialgse maksebilansiga 2,7 mld krooni võrra ning **jooksevülekannte ülejääk** 1,2 mld võrra.
- Seoses maksebilansistatistika jätkuva integreerimisega Statistikaameti koostatava rahvamajanduse arvepidamise süsteemi sisend-väljundtabelitesse korrigeeriti maksebilansistatistika 2003.–2005. aasta aegridu. Muudatused puudutasid mitmeid jooksevkonto kirjeid ega olnud suured.

2. Metodilisest muudatusest tulenev aegridade korrigeerimine

Rahvusvahelise standardi kohaselt koostatakse investeerimispositsioon turuhindades. Kui aktsia pole avalikult noteeritud, kasutatakse statistika koostamisel turuhinna leidmiseks erinevaid kaudseid meetodeid. Kuni 2006. aastani kasutati investeerimispositsiooni koostamisel noteerimata, Eestis välja lastud aktsiate hindamiseks a) turuhinda, kui aktsiatega oli hiljuti kaubeldud ning tehing fikseeritud Eesti väärtpaberi registris, ning b) aktsia raamatupidamisväärtust (äriühingu omakapital aktsia kohta), kui andmed tehingu kohta puudusid. Kuna riikidevaheliste asümmeetriate vältimiseks otsustati Euroopa Liidu statistika töögruppide üksmeelse otsusel kajastada noteerimata aktsiate puhul ainult raamatupidamisväärtust, mindi alates 2007. aastast noteerimata aktsiate hindamisel üle üksnes raamatupidamisväärtuse kasutamisele. Äriühingu börsilt lahkumise järel toimub üleminek raamatupidamisväärtusele aegrea tasandamiseks järgneva nelja kvartali jooksul. Erandiks oli 2005. aasta II kvartalis börsilt lahkunud Hansapank, mille aktsiate turuhinna lähendamine raamatupidamisväärtusele viidi läbi kahe aasta jooksul 2005. aasta II kvartalist 2007. aasta I kvartalini. See mõjutas varem avaldatud andmeid otseinvesteeringukohustuste aktsiakapitali kirjel (vt järgnev tabel):

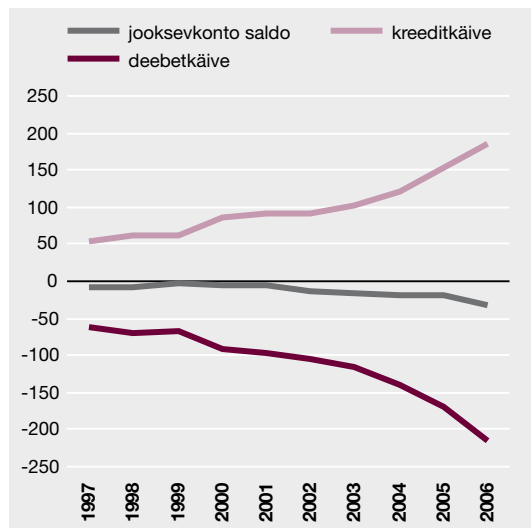
Tabel. Rahvusvahelise investeerimispositsiooni kirje „Otseinvesteeringud Eestis: aktsia- või osakapital ja reinvesteeringud tulu”

	30.09.2005	31.12.2005	31.03.2006	30.06.2006	30.09.2006	31.12.2006
Varem avaldatud kirje väärtus (mln kr)	152 643	154 608	157 907	160 200	164 838	179 571
Korrigeeritud kirje väärtus (mln kr)	139 222	134 672	132 713	129 727	127 775	129 666
Korrigeerimise ulatus (% varem avaldatud väärtusest)	-8,8	-12,9	-16,0	-19,0	-22,5	-27,8

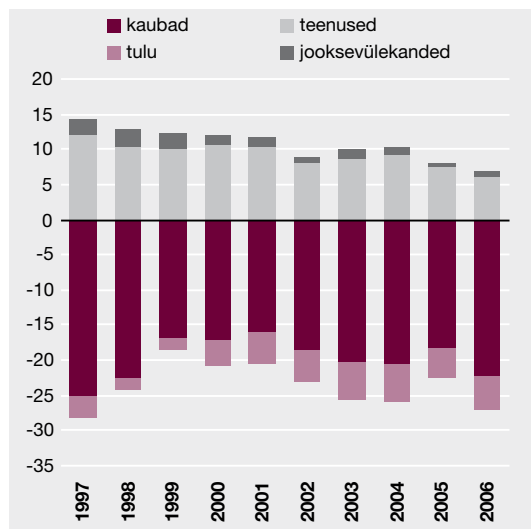
LÜHIÜLEVADE

Jooksevkonto

Eesti majanduse kiire kasv, suurenenud investeeringud ja eratarbimine tõid 2006. aastal kaasa Eesti välistasakaalu halvenemise – maksebilansi jooksevkonto puudujääk moodustas 15,7% sise-majanduse koguproduktist (2005. aastal 10,1%). Absoluutväärtuses oli puudujääk 32 mld krooni. Välistasakaalu mõjutas eelkõige kaupade suurem sissevedu võrreldes nende väljaveoga ning vähemal määral tulukonto puudujäägi kasv. Kaupade ja teenuste kontode puudujääk kokku moodustas 11,7% SKPst (2005. aastal 6,4%). Jooksevkonto kreditkäive kasvas 21% ja deebetkäive 27%. EL-25 riikide arvele langes kreditkäibest 69% ja deebetkäibest 77%. Suurima ülejäägiga jooksev-konto saldo oli Eestil Ameerika Ühendriikidega ning suurima puudujäägiga saldo Saksamaaga.

Jooksevkonto käive ja saldo (mld kr)

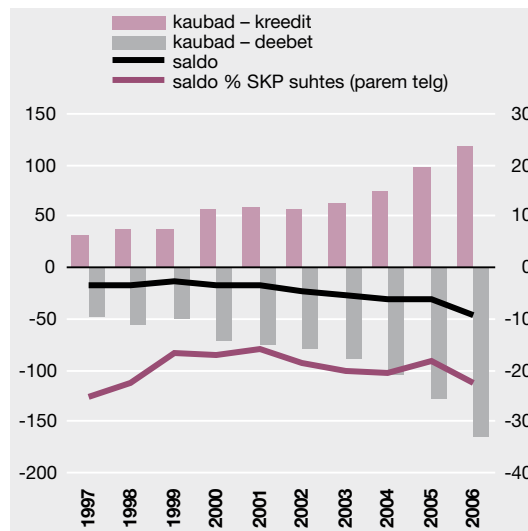

Jooksevkonto komponendid suhtena SKPsse (%)

Kaubad

Jooksevkonto puudujäägi peamise põhjustaja, kaupade konto negatiivne saldo suurenes aastaga ligi 13 mld krooni võrra ja ulatus 37 mld kroonini, moodustades 2006. aasta SKPst 18%. Kaupade väljaveo suurenes 2005. aastaga võrreldes 23% ehk 22 mld krooni võrra ja ulatus 120 mld kroonini. Kaupade sisseveo kasv eelnenud aasta suhtes ületas väljaveo kasvutempot, moodustades 29% ehk 35 mld krooni, millega kaupade konto deebetkäive ulatus 157 mld kroonini. Kaubakonto puudujääki suurendasid eelkõige transpordivahendid, keemia- ja garderoobikaubad ning naftatooted. Ülejäägiga olid kaks kaubagrüppi: puit ja puittooted ning mööbel jm tööstuskaubad.

Kaupade väljaveo suurimad kaubagrüpid olid masinad ja seadmed, puit ja puittooted, mööbel ning metall- ja tekstiiltooted. Sisseveos domineerisid samuti masinad ja seadmed, millele järgnesid keemiakaubad, metalltooted ja transpordivahendid. Peamine väliskaubanduspartner oli Euroopa Liit, mille osa kaupade väljaveos moodustas 65% ning sisseveos 74%. Euroopa Liidu riikide osa ekspordis vähenes aastaga 13 protsendipunkti ja impordis 2 protsendipunkti. ELi osakaalu langus Eesti väliskaubanduses oli suuresti tingitud Eesti ja kolmandate riikide vahel naftasaaduste vahendamise mahu järsust kasvust. Absoluutmahus kaubavaheetus ELi riikidega siiski kasvas.

Eesti maksebilansi väliskaubandus (mld kr)

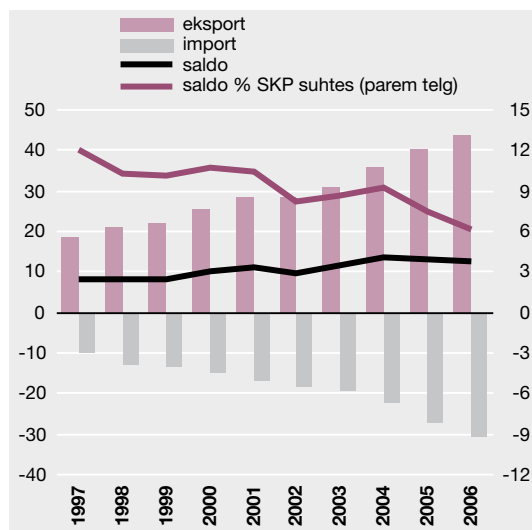
Teenused

Teenuste konto ülejääk moodustas 12,7 mld krooni, jäädes ligilähedaselt eelmise aasta tasemele. Teenuste müük kasvas aastaga 8% ja ost 13%. Teenuste konto suurima osakaaluga teenuseliigi ehk veoteenuste konto ülejääk kasvas, sest veoteenuste müük suurenes ostust kiiremini, eelkõige mere- ja maanteevedude puhul. Samal ajal tähtsusele teise teenuseliigi – reisiteenuste – konto ülejääk vähenes. Kolmandal kohal olevate muude äriteenuste ülejääk jäi samaks. Kasvas ka arvuti- ja info-teenuste ülejääk; ehitusteenuste väike ülejääk muutus aga puudujäägiks. Teenuste konto struktuuris erilisi muutusi ei toimunud. Veo-, reisi- ja muude äriteenuste osakaal kokku moodustas teenuste ekspordis ligi 90% ja impordis 84%.

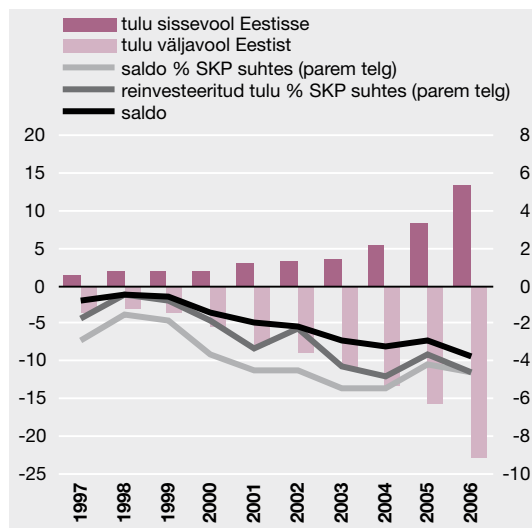
Teenuste puhul olid Eesti peamised äripartnerid Euroopa Liidu liikmesriigid, mis hõlmasid teenuste müügist 72% ja ostust 74%.

Tulu

Tulukonto puudujääk suurenes ligi kolmandiku võrra ja moodustas 9,4 mld krooni. Eesti residentide välismaal teenitud tulu kasvas 60% ja mitteresidentide Eestis teenitud tulu ligi poole võrra, ulatudes vastavalt 13,5 ja 22,9 mld kroonini. Nii nagu 2005. aastal, moodustas ka 2006. aastal residentide poolt välismaalt teenitud tulust ligi 40% tööjõutulu ning ülejäänud investeerimistulu. Viimasest omakorda enam kui pool oli reinvesteeritud tulu, mille osakaal tõusis aastaga oluliselt. Seevastu mitteresidentide Eestis teenitud tulust valdav osa (96%) oli investeerimistulu ning ülejäänud tööjõutulu. Mitteresidentide investeerimistulu laekus peamiselt Eestisse tehtud otseinvesteeringutelt, nendest 80% oli reinvesteeritud tulu. Tulukonto reinvesteeritud tuluta, mille puhul reaalsel rahaliikumist ei toimu, oli sisuliselt tasakaalus. Ligi 90% tulukonto käibest oli seotud ELi liikmesriikidega; tulu teeniti peamiselt finantsvahenduse investeeringutelt.

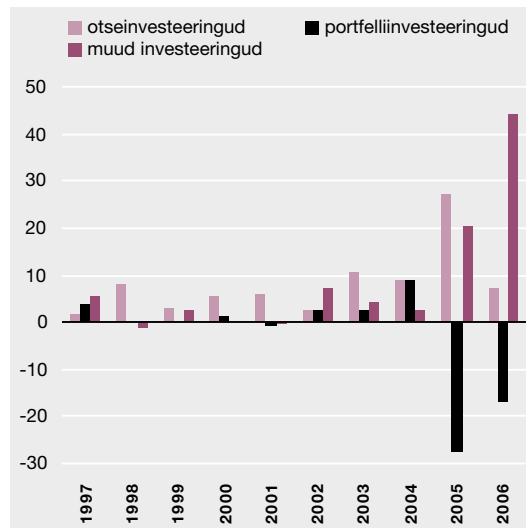
Teenuste konto (mld kr)

Tulukonto (mld kr)

Kapitali- ja finantskonto

Kapitali- ja finantskonto ülejääk oli 2006. aastal rekordiline – 39,2 mld krooni. Väliskapitali sissevool toimus valdavalt muu investeeringukapitalina ning osaliselt ka otseinvesteeringutena; portfelliinvesteeringute puhul oli tegemist netoväljavooluga. Muu investeeringukapitali suure sissevoolu taga oli põhiliselt mitteresidentide hoiuste kasv Eesti krediit-asutustes ning muude sektorite laenukohustuste lisandumine.

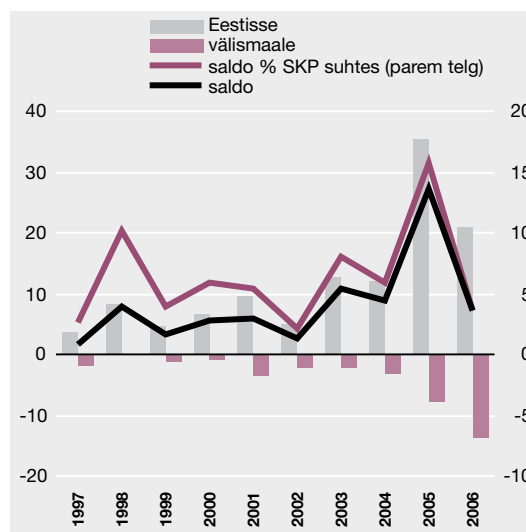

Kapitali- ja finantskonto allkontod (mld kr)

Otseinvesteeringud

Otseinvesteeringute sissevool ületas nende väljavoolu 7,3 mld krooni võrra. Välismaised otseinvesteeringud Eestis kasvasid 21 mld krooni võrra, jäädes siiski tunduvalt alla 2005. aasta tasemele, mil investeeringumahtu mõjutas Hansapanga ülevõtmine. Samas olid erakordselt suured Eesti investeeringud välisriikidesse, ulatudes 13,7 mld kroonini.

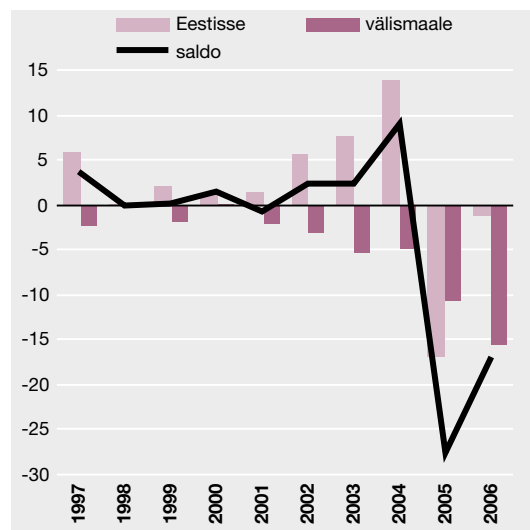
Kaks kolmandikku Eestisse tehtud otseinvesteeringutest moodustas reinvesteeringutest tulu, 11% oli aktsia- või osakapital ning ülejäänud muu otseinvesteeringukapital. Residentide poolt välismaale tehtud otseinvesteeringutes hõlmasid aktsia- või osakapitali investeeringud 43%, reinvesteeringutest tulu kolmandiku ning muu otseinvesteeringukapital viendiku. Praktiliselt kõik 2006. aastal Eestisse tehtud otseinvesteeringud pärinesid ELi riikidest, seejuures pooled Rootsist ning kolmandik Soomest. Residentide otseinvesteeringutest ligi 90% tehti ELi liikmesriikidesse, valdavalt Lätti, Leetu ja Soome.

Otseinvesteeringud (mld kr)

Portfelliinvesteeringud

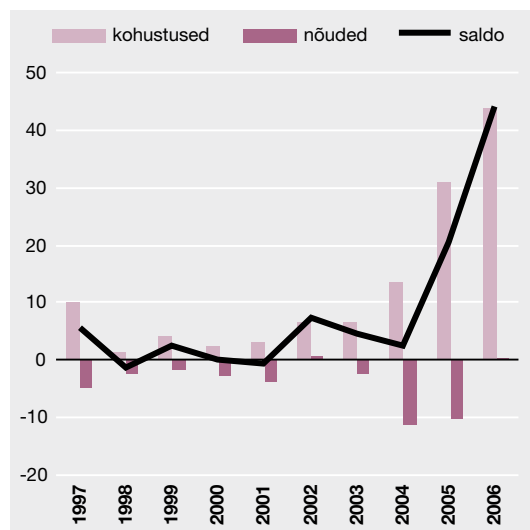
Portfelliinvesteeringute netoväljavool oli 16,8 mld krooni. Nõuded suurenesid umbes sama suures ulatuses, seejuures investeeringud välismaistesse omandiväärtpaberitesse 4,6 mld krooni ja võlaväärtpaberitesse 11 mld krooni. Omandiväärtpaberite puhul kasvasid enim muu sektori ettevõtete nõuded, võlaväärtpaberite puhul põhiliselt valitsemissektori nõuded. Portfelliinvesteeringute kohustused vähenesid mõnevõrra.

Portfelliinvesteeringud (mld kr)

Muud investeeringud

Muude investeeringute netosissevool kasvas 2005. aastaga võrreldes üle kahe korra ning ulatus rekordilise 44 mld kroonini. Et muu investeeringukapitali nõuded jäid enam-vähem samaks, siis suurenes netosissevool üksnes kohustuste kasvu tulemusena. Laenukohustused kasvasid sealjuures 19 mld ning sularaha ja hoiuste kohustused 21 mld krooni võrra. Laenukohustusi suurendasid põhiliselt muu sektori ettevõtted ning sularaha ja hoiuste kohustusi krediidiasutused.

Muud investeeringud (mld kr)

JOOKSEVKONTO

Eesti majanduse kiire kasv, suurenenud investeeeringud ja eratarbimine tõid 2006. aastal kaasa Eesti välistasakaalu halvenemise – maksebilansi jooksevkonto puudujääk moodustas 15,7% sisemajanduse koguproduktist (2005. aastal 10,1%; vt joonis 1.1). Absoluutväärtuses oli puudujääk 32,1 mld krooni. Välistasakaalu mõjutas eelkõige kaupade suurem sissevedu võrreldes nende väljaveoga ning vähemal määral tulukonto puudujäägi kasv. Kaupade ja teenuste kontode puudujääk kokku moodustas 11,7% SKPst (2005. aastal 6,4%). Jooksevkonto kreditaikve kasvas 21% ja deebetkaive 27%. EL-25 riikide arvele langes kreditaikvest 69% ja deebetkaibest 77%. Suurima ülejäägiga jooksevkonto saldo oli Eestil Ameerika Ühendriikidega ning suurima puudujäägiga saldo Saksamaaga (vt tabel 1.3).

Kaubad

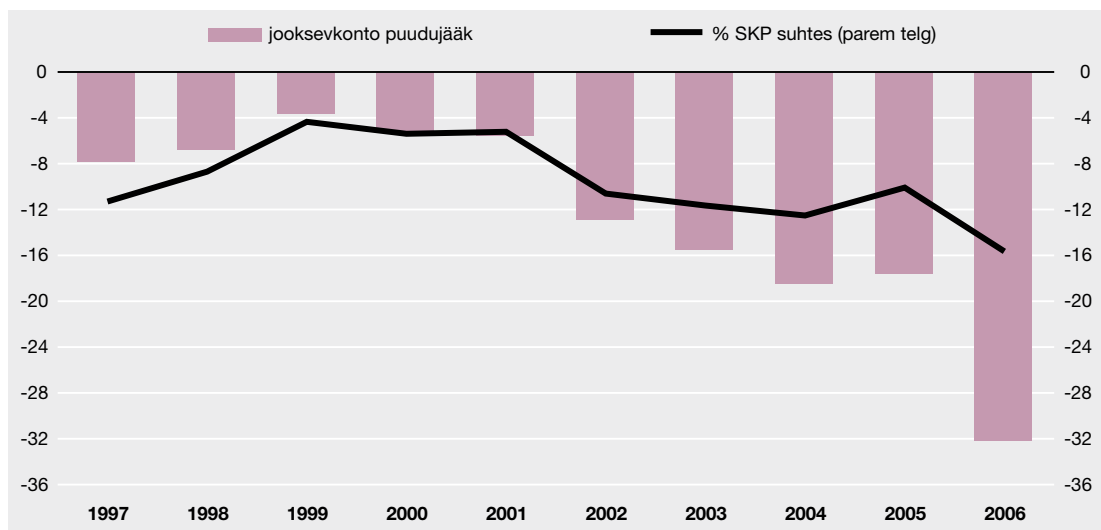
Maksebilansi kaupade konto puudujääk suurenes 2006. aastal 2005. aastaga võrreldes poole võrra ja ulatus ligi 37 mld kroonini (vt tabel 1.4). Kaupade sissevedu kasvas aastaga 29% ja moodustas 174 mld krooni. Kaupade väljaveo kasvutempo jäi sisseveo omale alla, ulatudes 23%ni. Kaupu eksporditi 120 mld krooni eest. Kaupade osa kaupade ja teenuste bilansis on aastaga suurenenud: 2006. aastal moodustas kaubaeksport 74% ja -import 84% kaupade ja teenuste ekspordist ja impordist.

Kaupade väljavedu oli 2006. aastal **väliskaubandusstatistika**¹ täpsustatud andmetel 120 mld ja sissevedu CIF-hindades 165 mld krooni, suurenedes 2005. aastaga võrreldes vastavalt 24% ja 29%. Impordi suurema mahu ja kiirema kasvutempo tõttu suurenes väliskaubanduspuudujääk aastaga 14 mld krooni võrra ja ulatus 46 mld kroonini.

Kaupade väljavedu kasvas hoogsalt peaaegu kõikide kaubagruppide lõikes, vaid tekstiiltoodete eksport vähenes 6% (vt tabel 1.5). Kogueksporti kasvu mõjutas peamiselt see, et mineraalsete toodete väljavedu suurenes 2005. aastaga võrreldes 2,6 korda. Mineraalsete toodete ekspordist 91% moodustas mootorikütuse väljavedu, sellest omakorda ligi 80% oli eelnevalt Venemaalt ja Valgevenest töötlemiseks sisse veetud kütuse taasväljavedu Ameerika Ühendriikidesse, Gibraltarile ja Togosse. Lisaks vahendati Ühendriikidesse ka Leedust toodud kütust. Elektrieksport vähenes 40%; suurem osa elektrist müüdi Lätisse. Teise suure kaubagrupi, masinate ja seadmete väljavedu kasvas aastaga vaid 8%. Mobiiltelefonide ja nende osade eksport kahanes aastaga 8% ja moodustas 47% masinate ja seadmete väljaveost, sihtriikideks Soome, Rootsi, Hiina ja Ungari. Veel eksporditi kaableid Rootsi, Soome ja Lätisse, mitmesuguste mehhaaniliste seadmete osi Soome ning trafosid Soome, Rootsi ja Saksamaale. Puidu ja puittoodete väljavedu suurenes 9%. Peamiselt tarniti puitliipreid Ühendkuningriiki, Saksamaale, Soome ja Hollandisse, ehitusdetailide Taani, Jaapanisse, Rootsi ja Soome ning küttepuitu Soome, Taani ja Rootsi. Puitmööblit ja kokkupandavaid ehitisi veeti Soome, Norrasse, Saksamaale, Taani ja Rootsi. Jõudsalt kasvas metalltoodete väljavedu, kus peamised eksporditüübid olid kuumvaltsitud terastooted (Venemaale, Poolasse, Ukrainasse, Läti), vanametall (Türki, Egiptusse ja Hollandisse) ja raudkonstruktsioonid (Soome, Taani, Norrasse ja Rootsi).

¹ Järgnev analüüs ei sisalda Eesti Panga poolt maksebilansi kaupade kontole tehtud täiendusi (kapitalikaupade remont, välisriikidest ostetud proviant jm). Import on CIF-hindades ja analüüsitud lähteriigi järgi.

Terminid „eksport” ja „import” on liitumishetkest kasutatavad vaid kaubavahetuses kolmandate riikidega, Intrastati aruandesüsteemis kasutatakse mõisteid „kaupade lähetamine” ja „kaupade saabumine”. Kuna järgnev analüüs hõlmab kaubavahetust nii ühendusesiseste kui ka -väliste riikidega, on lihtsuse ja selguse huvides endiselt kasutatud mõisteid „eksport” või „kaupade väljavedu” ning „import” või „kaupade sissevedu”.

Joonis 1.1. Eesti maksebilansi jooksevkonto saldo (mld kr)

Tabel 1.3. Jooksevkonto riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2005	2006
EL-25	-15 828,0	-38 515,3
Saksamaa*	-12 673,4	-14 584,0
Rootsi	-1 448,4	-6 245,7
Poola	-3 287,1	-4 548,4
Läti	4 046,2	3 659,3
Leedu	-1 991,3	-3 301,6
SRÜ	-2 709,1	-10 282,1
Venemaa	-2 163,8	-9 132,5
Valgevene	-1 460,3	-1 555,9
Ukraina	326,7	595,2
Ülejäänud riigid	1 051,6	16 702,4
Ameerika Ühendriigid	2 107,6	6 901,2
Gibraltar	1 513,5	5 546,5
Norra	1 983,6	2 758,7
Hongkong	-2 286,0	-2 214,9
Togo	25,5	1 182,3
Kokku	-17 485,5	-32 095,0

* Riigid on järjestatud viimase perioodi jooksevkonto saldo absoluutväärtuse järgi.

Tabel 1.4. Kaupade eksport ja import

	Põhieksport			Põhiimport			Saldo (mln kr)
	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste ekspordis (%)	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste impordis (%)	
1997	31 846,5	45,9	63,4	47 499,3	39,2	82,4	-15 652,8
1998	37 786,3	18,7	64,5	53 511,8	12,7	80,8	-15 725,5
1999	36 995,2	-2,1	62,8	49 092,1	-8,3	78,3	-12 096,9
2000	56 118,1	51,7	69,0	69 489,5	41,5	82,2	-13 371,4
2001	58 798,5	4,8	67,6	72 340,9	4,1	81,1	-13 542,4
2002	57 948,7	-1,4	67,3	76 404,0	5,6	80,7	-18 455,3
2003	63 443,7	9,5	67,4	84 966,0	11,2	81,6	-21 522,3
2004	75 199,5	18,5	67,8	100 698,5	18,5	82,0	-25 499,0
2005	97 971,4	30,3	70,9	122 016,3	21,2	81,8	-24 044,8
2006	120 166,4	22,7	73,5	156 889,8	28,6	83,6	-36 723,3

* Maksebilansi väliskaubanduse osabilansi andmed.

Tabel 1.5. Kaupade väljavedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Toidukaubad	6 933,8	8 403,3	7,2	7,0	21,2
Mineraalsed tooted	7 314,7	19 361,7	7,6	16,2	164,7
Keemiakaubad	6 878,4	8 269,2	7,1	6,9	20,2
Garderoobikaubad	8 494,6	7 954,2	8,8	6,7	-6,4
Puit, paber ja tooted	12 722,2	13 826,8	13,1	11,6	8,7
Metallid ja metalltooted	8 800,0	10 968,6	9,1	9,2	24,6
Masinaid ja seadmed	27 270,5	29 427,4	28,2	24,6	7,9
Transpordivahendid	6 544,0	8 042,2	6,8	6,7	22,9
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	7 832,5	8 701,5	8,1	7,3	11,1
Muud	3 956,6	4 564,9	4,1	3,8	15,4
Kokku	96 747,3	119 519,7	100,0	100,0	23,5

Ka keemiakaupade väljavedu kasvas 20%. Mitmesuguseid ehitusmaterjale (mastikseid, värve, lakke, pahtleid) eksporditi Venemaale ja Lätti, plasttooteid Rootsi, Lätti ja Soome, karboksüülhappeid Ameerika Ühendriikidesse ja Saksamaale ning lämmastikväetisi Ühendriikidesse ja Prantsusmaale. Toidukaupade väljavedu suurenes samuti viiendiku võrra, sealhulgas kange alkoholi eksport ligi kaks korda, sihtriikideks Venemaa ja Soome. Kalafileed saadeti Šveitsi, Taani ja Hollandisse, kalakonserve Ukrainasse, Leetu ja Venemaale. Piimatooteid eksporditi Saksamaale, Lätti, Venemaale ja Soome. Transpordivahendite väljavedu kasvas aastaga 23%. Ekspordist 44% moodustasid peamiselt Soomest ja Saksamaalt sisse veetud sõidua autod, mis suundusid Eestist Lätti, Leetu, Hispaaniasse, Saksamaale ja Venemaale. Mootorsõidukite osi tarniti Rootsi ja Venemaale, haagiseid Soome ja Rootsi. Tekstiili- ja jalatsitööstuse põhiartiklid olid meeste ülikonnad ja päevasärgid, naiste kostüümid, nahkjalsid, voodipesu ja puuvillane riie ning karusnahad, sihtriikideks Soome, Rootsi, Läti, Venemaa ja Saksamaa. Grupi „muud kaubad“ all tarniti automaatikaseadmeid Soome, Saksamaale ja Rootsi, karastatud klaasi ja klaastaarat Belgiasse, Saksamaale, Lätti ja Leetu ning tsementtooteid samuti Lätti ja Leetu.

Kaupadesisseevedu kasvas 2005. aastaga võrreldes kõikide põhi gruppide lõikes (vt tabel 1.6). Impordikasvu mõjutas enim mineraalsete toodete, transpordivahendite ja keemiakaupade sisseveo suurenemine. Mineraalsete toodete import kasvas aastaga 2,3 korda ja koosnes 88% ulatuses mootorikütuse sisseveost

Tabel 1.6. Kaupade sissevedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Toidukaubad	11 020,1	12 146,9	8,6	7,3	10,2
Mineraalsed tooted	11 841,0	26 951,5	9,2	16,3	127,6
Keemiakaubad	14 954,4	18 590,3	11,6	11,2	24,3
Garderoobikaubad	9 382,4	10 594,5	7,3	6,4	12,9
Puit, paber ja tooted	7 050,2	8 414,0	5,5	5,1	19,3
Metallid ja metalltooted	13 202,1	15 685,7	10,3	9,5	18,8
Masinad ja seadmed	39 901,0	42 009,0	31,1	25,4	5,3
Transpordivahendid	13 242,2	19 967,7	10,3	12,1	50,8
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	2 818,7	3 774,7	2,2	2,3	33,9
Muud	4 953,2	7 164,2	3,9	4,3	44,6
Kokku	128 365,3	165 298,5	100,0	100,0	28,8

nii töötlemiseks (Venemaalt ja Valgevenest) kui ka vabaks ringluseks (Leedust). Maagaasi sissevedu kasvas kolmandiku võrra ja seda tarniti Venemaalt. Sisseveetavatest transpordivahenditest moodustasid 75% sõidu- ja veoautod ning nende osad, mille import suurenes poole võrra; põhilisteks lähteriikideks olid Soome ja Saksamaa. Keemiakaupade sissevedu kasvas veerandi võrra. Ravimeid toodi Saksamaalt, Lätist, Poolast ja Taanist, mitmesuguseid plasttooteid Saksamaalt, Soomest ja Rootsist, eetreid Venemaalt ja Ühendriikidest, kummirehve Poolast, Lätist ja Saksamaalt. Masinate ja seadmete grupis toodi Eestisse põhiliselt mobiilsidevahendeid ja elektroonikatööstuse detaile nii töötlemiseks kui ka sisekäibesse, aga ka arvuteid, kaableid, teetöömasinaid ning muid mehhanisme. Suurimad partnerriigid olid Soome, Saksamaa, Rootsi, Hongkong, Hiina ja Holland. Metalltoodete sisseveost veerandi moodustasid terastooted Soomest, Türgist, Taiwanilt ja Venemaalt. Lisaks tarniti mitmesuguseid raudtorusid ja -konstruktsioone Venemaalt, Soomest ja Saksamaalt, metallist mööblidetaile Saksamaalt ja Soomest ning alumiiniumi Tadžikistanist. Mitmesuguseid toidukaupu imporditi Soomest, Leedust, Lätist, Saksamaalt, Hollandist ja Poolast. Sisseveo esireas olid kange alkohol ja veinid, sealih, kohv, tubakatooted ning suhkur. Garderoobikaupade grupi peamised artiklid olid jalatsid Saksamaalt, Hollandist ja Itaaliast, naiste ja meeste valmisriided Soomest ja Saksamaalt, pesu Lätist ning mitmesugused kangad ja tekstiilitööstuse tooraine Hiinast, Taiwanist ja Korea Vabariigist. Puittoodete grupis toodi Eestisse toorpuitu ja vineeri Venemaalt ning pabertooteid Soomest ja Rootsist. Mööblit ja valgusteid tarniti Soomest, Poolast ja Itaaliast.

Väliskaubanduse puudujääk suurenes täpsustatud andmetel 14 mld krooni võrra (vt tabel 1.7). Ülejäägiga olid kaks kaubagrupi: puit ja puittooted ning mööbel jm tööstuskaubad. Puudujääki suurendas 5 mld krooni võrra transpordivahendite kaubagrupp, kus ainuüksi sisse- ja väljaveetavate sõiduautode vahe oli 7 mld krooni. Ka mootorikütuste ning keemia- ja garderoobikaupade puudujääk kasvas; seevastu toidukaupade grupi puudujääk vähenes.

Riikide ühenduste järgi kasvas kaupade väljavedu Euroopa Liitu kõigest 2,3 mld krooni võrra. Seejuures Euroopa Liidu osatähtsus vähenes aastaga 13 protsendipunkti võrra (vt tabel 1.8). Märgatavalt kasvas eksport SRÜsse ja muudesse riikidesse. Tähtsamad ekspordipartnerid Euroopa Liidus olid Soome, Rootsi, Läti, Saksamaa ja Leedu. Euroopa Liidu suunalisest ekspordist 28% moodustas masinate-seadmete väljavedu (peamiselt elektroonikatööstuse toodang), järgnes puidu ja puittoodete ning transpordivahendi-

Tabel 1.7. Väliskaubandussaldo peamiste kaubagrupid järgi (mln kr)

	2005	2006
Toidukaubad	-4 086,3	-3 743,6
Mineraalsed tooted	-4 526,3	-7 589,8
Keemiakaubad	-8 076,1	-10 321,1
Garderoobikaubad	-887,7	-2 640,3
Puit, paber ja tooted	5 672,1	5 412,7
Metallid ja metalltooted	-4 402,1	-4 717,1
Masinad ja seadmed	-12 630,6	-12 581,6
Transpordivahendid	-6 698,2	-11 925,5
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	5 013,8	4 926,8
Muud	-996,5	-2 599,3
Kokku	-31 618,0	-45 778,8

te eksport. SRÜ liikmete seas oli liidrikohal Venemaa, kuhu väljavedu suurenes 51%; järgnesid Ukraina ja Valgevene. Venemaale eksporditi põhiliselt toidu- ja keemiakaupu, masinaid-seadmeid ja transpordivahendeid; Ukrainasse metall- ja mineraalseid tooteid ning toidukaupu; Valgevenes metall- ja keemiatoteid. Ülejäänud riikide esikolmiku moodustasid Ameerika Ühendriigid, Gibraltar ja Hiina. Neist kaks esimest importisid peamiselt naftatoteid; Hiinasse veeti elektroonikatööstuse toodangut.

Ka kaupade sisseveos kahanes Euroopa Liidu osa, kuigi maht suurenes 25 mld krooni võrra. Siin oli põhjuseks SRÜ liikmete, peamiselt Venemaalt pärit impordi mahu 84%ne kasv (vt tabel 1.9). Euroopa Liidu esiviisikus olid Soome, Saksamaa, Rootsi, Leedu ja Läti. Euroopa Liidust veeti Eestisse peamiselt masinaid-seadmeid, transpordivahendeid (sõiduautosid) ja keemiatoteid. Import Venemaalt koosnes 66% ulatuses mineraalsete toodete sisseveost, millest omakorda enamiku moodustas töötlemiseks sisse veetud mootorikütus. Venemaale järgnesid Valgevene ja Ukraina. Ka Valgevenest tarniti põhiliselt mootorikütust, Ukrainast aga metalltooteid. Ülejäänud riikide seas olid esikohal Hiina, Hongkong ja Ameerika Ühendriigid. Hiinast ja Hongkongist veeti Eestisse elektroonikadetaile, Ühendriikidest masinaid ja transpordivahendeid.

Tabel 1.8. Kaupade väljavedu riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	75 200,0	77 452,4	77,7	64,8	3,0
Soome	25 477,8	21 796,7	26,3	18,2	-14,4
Rootsi	12 725,7	14 696,4	13,2	12,3	15,5
Läti	8 541,7	10 423,7	8,8	8,7	22,0
Saksamaa	6 000,2	5 978,9	6,2	5,0	-0,4
Leedu	4 473,6	5 692,6	4,6	4,8	27,3
SRÜ	8 380,8	12 568,4	8,7	10,5	50,0
Venemaa	6 284,0	9 470,5	6,5	7,9	50,7
Ukraina	1 335,2	1 847,9	1,4	1,5	38,4
Valgevene	252,7	688,9	0,3	0,6	172,6
Ülejäänud riigid	13 166,6	29 498,9	13,6	24,7	124,0
USA	2 992,7	7 996,9	3,1	6,7	167,2
Gibraltar	1 496,6	5 529,5	1,5	4,6	269,5
Hiina	528,1	3 308,6	0,5	2,8	526,5
Kokku	96 747,3	119 519,7	100,0	100,0	23,5

Tabel 1.9. Kaupade sissevedu riikide ühenduste järgi*

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	97 874,7	122 642,6	76,2	74,2	25,3
Soome	25 336,9	30 067,2	19,7	18,2	18,7
Saksamaa	17 860,3	20 441,9	13,9	12,4	14,5
Rootsi	11 366,9	14 822,7	8,9	9,0	30,4
Leedu	7 678,5	10 682,4	6,0	6,5	39,1
Läti	6 006,1	9 450,1	4,7	5,7	57,3
SRÜ	14 933,7	26 518,4	11,6	16,0	77,6
Venemaa	11 788,5	21 704,8	9,2	13,1	84,1
Valgevene	1 623,7	2 281,1	1,3	1,4	40,5
Ukraina	1 154,9	1 298,1	0,9	0,8	12,4
Ülejäänud riigid	15 557,0	16 137,5	12,1	9,8	3,7
Hiina	2 676,8	3 431,4	2,1	2,1	28,2
Hongkong	2 397,7	2 333,8	1,9	1,4	-2,7
USA	1 847,4	1 919,1	1,4	1,2	3,9
Kokku	128 365,3	165 298,5	100,0	100,0	28,8

* Analüüsitud lähteriigi järgi.

Väliskaubandus oli puudujäägiga nii Euroopa Liidu riikide kui ka SRÜga (vt tabel 1.10). Euroopa Liidu riikidest oli Eestil kõige suurem kaubanduspuudujääk Saksamaa, Soome ja Leeduga, ülejääk aga Läti ja Ungariga. SRÜ 14 mld kroonise puudujäägist oli Venemaa osa 12 mld krooni. Ülejäägiga oli bilanss Ukrainaga. Ülejäänud riikidest moodustas kõige suurema ülejäägi kaubavahetus Ameerika Ühendriikide ja Gibraltariga.

Tabel 1.10. Väliskaubandussaldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2005	2006
EL-25	-22 674,7	-45 190,2
SRÜ	-6 552,9	-13 950,0
Ülejäänud riigid	-2 390,4	13 361,4
Kokku	-31 618,0	-45 778,8

Teenused

Teenuste konto ülejääk oli 2006. aastal 12,7 mld krooni, vähenedes aastaga 2% (vt tabel 1.11). Nii teenuste ekspordi kui ka impordi aastakasv aeglustus, vastavalt 8% ja 13%. Teenuste osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku vähenes eelmise aastaga võrreldes nii ekspordi kui ka impordi puhul. Teenuste konto ülejääk tasakaalustas väliskaubanduse puudujääki 35% ulatuses ehk tunduvalt vähem kui eelmistel aastatel.

2006. aasta tõi kaasa olulise muutuse teenuste saldo struktuuris. Märgatavalt tõusis veoteenuste osatähtsus (39%ni teenuste konto ülejäägist), samas kui seni väikese osatähtsusega arvuti- ja infoteenused moodustasid 4% teenuste konto ülejäägist (vt tabel 1.12). Teenuste konto ülejäägi vähenemine oli tingitud sellest, et reisis teenuste ülejääk kahanes 19% ja ehitusteenuste varasem positiivne saldo muutus negatiivseks.

Tabel 1.11. Teenuste eksport ja import

	Eksport			Import			Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
1997	18 366,7	37,5	36,6	10 134,0	42,6	17,6	8 232,7	31,8
1998	20 804,0	13,3	35,5	12 754,8	25,9	19,2	8 049,2	-2,2
1999	21 951,9	5,5	37,2	13 610,4	6,7	21,7	8 341,5	3,6
2000	25 263,4	15,1	31,0	15 059,6	10,6	17,8	10 203,8	22,3
2001	28 135,4	11,4	32,4	16 840,6	11,8	18,9	11 294,8	10,7
2002	28 164,3	0,1	32,7	18 273,6	8,5	19,3	9 890,7	-12,4
2003	30 674,0	8,9	32,6	19 198,5	5,1	18,4	11 475,5	16,0
2004	35 703,4	16,4	32,2	22 142,0	15,3	18,0	13 561,4	18,2
2005	40 200,7	12,6	29,1	27 233,0	23,0	18,2	12 967,8	-4,4
2006	43 391,8	7,9	26,5	30 693,9	12,7	16,4	12 697,9	-2,1

Tabel 1.12. Teenuste konto saldod olulisemate teenuseliikide järgi

	Saldo (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Veoteenused	3 737,1	4 905,1	28,8	38,6	31,3
Reisis teenused	6 601,8	5 329,4	50,9	42,0	-19,3
Ehitusteenused	52,0	-591,6	0,4	-4,7	-1 237,7
Arvuti- ja infoteenused	136,6	549,6	1,1	4,3	302,3
Äriteenused	2 373,3	2 426,1	18,3	19,1	2,2
Valitsusteenused	267,8	133,9	2,1	1,1	-50,0
Muud	-200,8	-54,6	-1,5	-0,4	-72,8
Teenused kokku	12 967,8	12 697,9	100,0	100,0	-2,1

Teenuste eksport suurenes aastaga 8%, kusjuures kahe tähtsama teenuseliigi – veo- ja reisiteenuste – eksport kasvas vastavalt 14% ja 4% (vt tabel 1.13). Keskmisest kiiremini suurenes arvuti- ja infoteenuste eksport (üle kahe korra) ja äriteenuste eksport (14%), samas kui ehitusteenuste väljavedu vähenes üle kahe korra.

72% teenuste ekspordist langes ELi riikide arvele ja see suhtarv on aastaga kasvanud (vt tabel 1.14). SRÜ riikide vähenenud osakaal on tingitud Venemaa ekspordi 12%sest langusest. Jätkuvalt kahanes teenuste eksport madala maksumääraga riikidesse (15%).

Teenuste import suurenes 2006. aastal 13% (vt tabel 1.15). Eelmisel aastal kõige enam kasvanud ehitusteenuste sissevedu kahanes sel aastal 29% ja veoteenuste import kasvas vaid 8%. Poole teenuste impordi kasvust põhjustas reisiteenuste impordi 30%ne kasv eelmise aastaga võrreldes.

Tabel 1.13. Teenuste eksport olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Veoteenused	15 672,1	17 842,8	39,0	41,1	13,9
kaubavedu	8 367,9	9 489,7	20,8	21,9	13,4
reisijatevedu	3 256,0	4 181,3	8,1	9,6	28,4
muud veoteenused	4 048,2	4 171,8	10,1	9,6	3,1
Reisiteenused	12 256,1	12 695,0	30,5	29,3	3,6
Ehitusteenused	2 398,9	1 083,9	6,0	2,5	-54,8
Arvuti- ja infoteenused	552,1	1 133,1	1,4	2,6	105,2
Äriteenused	6 922,2	7 898,0	17,2	18,2	14,1
Valitsusteenused	575,9	547,8	1,4	1,3	-4,9
Muud	1 823,4	2 191,2	4,5	5,0	20,2
Teenused kokku	40 200,7	43 391,8	100,0	100,0	7,9

Tabel 1.14. Teenuste eksport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	27 658,2	31 263,6	68,8	72,0	13,0
Soome	12 857,8	13 975,6	32,0	32,2	8,7
Rootsi	3 124,4	3 416,4	7,8	7,9	9,3
Saksamaa	2 255,8	2 446,0	5,6	5,6	8,4
Ühendkuningriik	2 410,3	2 308,7	6,0	5,3	-4,2
SRÜ	5 793,5	5 258,0	14,4	12,1	-9,2
Venemaa	4 818,4	4 255,0	12,0	9,8	-11,7
Kasahstan	504,4	444,8	1,3	1,0	-11,8
Ukraina	354,8	392,5	0,9	0,9	10,6
Ülejäänud riigid	6 749,0	6 870,2	16,8	15,8	1,8
Šveits	1 583,3	1 640,9	3,9	3,8	3,6
USA	1 776,8	1 527,6	4,4	3,5	-14,0
<i>offshore</i> -piirkonnad	1 793,0	1 518,0	4,5	3,5	-15,3
Teenuste eksport kokku	40 200,7	43 391,8	100,0	100,0	7,9

Kolmveerand teenuste impordist pärines Euroopa Liidu riikidest, kuid keskmisest kiiremini kasvas import SRÜst ja muudest riikidest (vt tabel 1.16). Suurtest ELi partneritest suurenes keskmisest kiiremini teenuste import Soomest (16%); teistest vanadest ELi riikidest pärit teenuste import kasvas keskmisest vähem.

Veoteenuste ülejääk suurenes 2006. aastal ligi veerandi võrra ja tulenes peamiselt meretranspordi reisijateveo- ja osaliselt kaubaveoteenuste hoogustunud müügist (vt joonised 1.2 ja 1.3 ning tabelid 1.12 ja 1.13). Üle kahe korra kasvas ka maanteetranspordi vedude ülejääk. Naftasaaduste ja kivisöe transiidiga seotud raudteetransport jäi 2005. aasta tasemele.

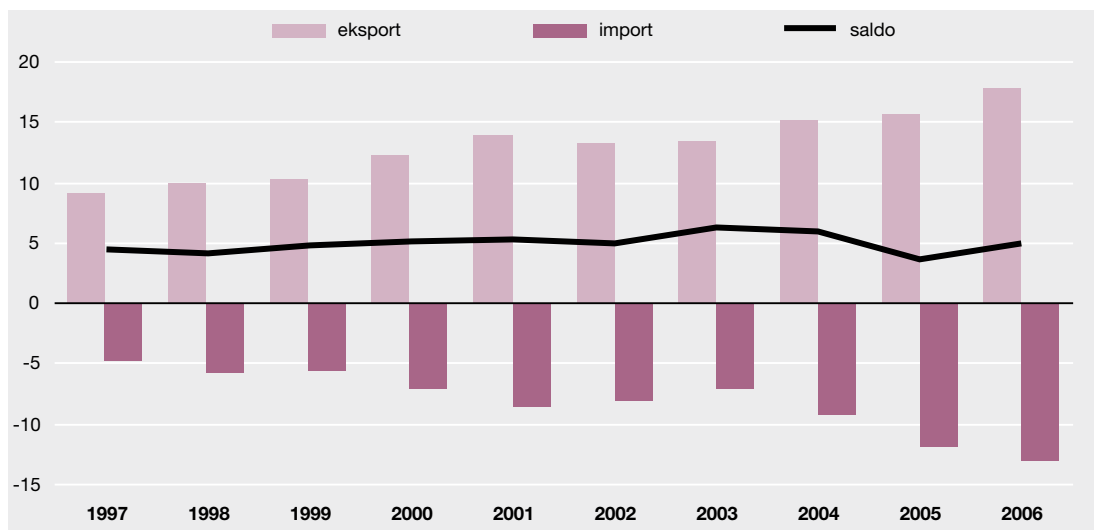
Veoteenuste eksport tervikuna kasvas aastaga 14%. Müük Euroopa Liidu riikidesse suurenes neljandiku võrra (vt tabel 1.17). Suurim veoteenuste ostja oli endiselt Soome. Juba teist aastat järjest kasvas kõige tempokamalt eksport Küprosele seoses meretranspordi reisijateveo kasvuga. Ülejäänud riikide osatähtsus ekspordis langes.

Tabel 1.15. Teenuste import olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Veoteenused	11 934,9	12 937,7	43,8	42,2	8,4
kaubavedu	7 958,5	8 666,3	29,2	28,2	8,9
reisijatevedu	1 114,6	1 400,8	4,1	4,6	25,7
muud veoteenused	2 861,8	2 870,6	10,5	9,4	0,3
Reisiteenused	5 654,4	7 365,6	20,8	24,0	30,3
Ehitusteenused	2 346,8	1 675,5	8,6	5,5	-28,6
Arvuti- ja infoteenused	415,5	583,6	1,5	1,9	40,5
Äriteenused	4 549,0	5 471,9	16,7	17,8	20,3
Valitsusteenused	308,1	413,9	1,1	1,3	34,3
Muud	2 024,3	2 245,7	7,4	7,3	10,9
Teenused kokku	27 233,0	30 693,9	100,0	100,0	12,7

Tabel 1.16. Teenuste import riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	-20 342,1	-22 735,7	74,7	74,1	11,8
Soome	-5 067,1	-5 874,0	18,6	19,1	15,9
Saksamaa	-3 644,3	-3 347,5	13,4	10,9	-8,1
Rootsi	-2 121,9	-2 181,2	7,8	7,1	2,8
Läti	-1 705,0	-1 831,6	6,3	6,0	7,4
SRÜ	-3 031,1	-3 537,6	11,1	11,5	16,7
Venemaa	-2 438,6	-2 874,2	9,0	9,4	17,9
Ukraina	-228,9	-336,6	0,8	1,1	47,1
Kasahstan	-36,7	-60,0	0,1	0,2	63,5
Ülejäänud riigid	-3 859,8	-4 420,6	14,2	14,4	14,5
USA	-905,0	-856,0	3,3	2,8	-5,4
Egiptus	-390,2	-474,5	1,4	1,5	21,6
Norra	-282,9	-378,3	1,0	1,2	33,7
Teenuste import kokku	-27 233,0	-30 693,9	100,0	100,0	12,7

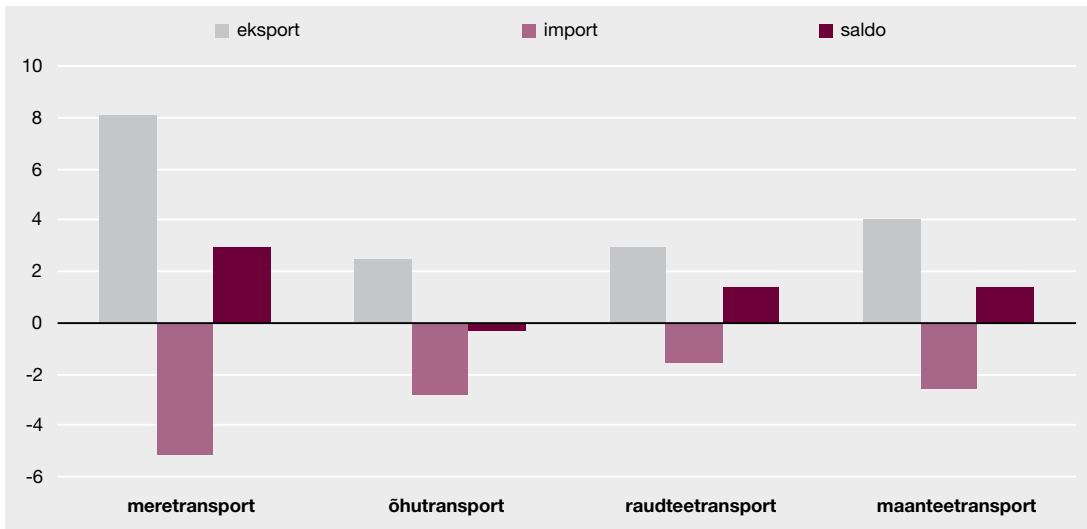

Joonis 1.2. Veeteenuste konto (mld kr)

Tabel 1.17. Veeteenused riikide ühenduste järgi 2006. aastal

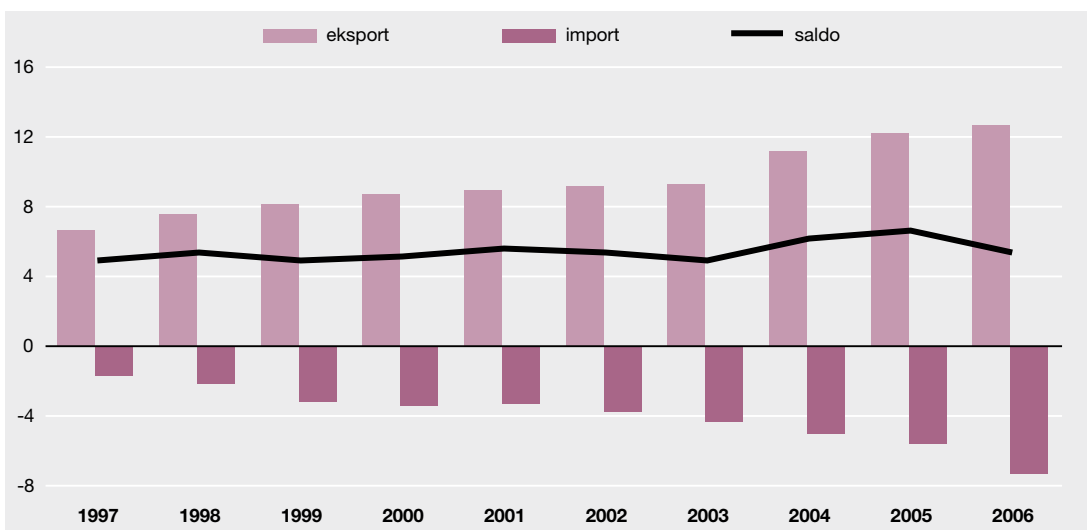
	Veeteenuste eksport				Veeteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005
EL-25	12 778,6	71,6	25,4	EL-25	9 411,8	72,7	11,9
Soome	4 877,6	27,3	30,8	Soome	2 398,3	18,5	13,4
Rootsi	1 547,7	8,7	24,2	Saksamaa	1 476,6	11,4	16,9
Saksamaa	1 219,2	6,8	24,7	Läti	735,4	5,7	-0,9
Ühendkuningriik	1 107,9	6,2	-14,5	Rootsi	699,7	5,4	-4,6
Küpros	1 052,3	5,9	98,6	Taani	541,7	4,2	17,5
SRÜ	1 981,0	11,1	6,6	SRÜ	1 681,4	13,0	2,4
Venemaa	1 779,5	10,0	7,9	Venemaa	1 414,9	10,9	7,8
Ukraina	95,1	0,5	-4,6	Valgevene	106,2	0,8	-48,6
Ülejäänud riigid	3 083,2	17,3	-14,8	Ülejäänud riigid	1 844,5	14,3	-2,0
Šveits	1 027,0	5,8	13,9	offshore-piirkonnad	412,7	3,2	5,3
offshore-piirkonnad	789,8	4,4	-33,8	Hiina	317,0	2,5	22,1
USA	624,8	3,5	-29,4	USA	221,4	1,7	-41,4
Veeteenuste eksport kokku	17 842,8	100,0	13,9	Veeteenuste import kokku	12 937,7	100,0	8,4

Veeteenuste impordi kasv oli märksa tagasihoidlikum ja moodustas aastaga vaid 8% (vt tabelid 1.15 ja 1.17). Põhiliselt suurenes import 2006. aastal õhustranspordi reisijateveo toel, mis kasvas aastaga 26%. Euroopa Liidust osteti aastaga 12% rohkem veeteenuseid ja tähtsaimaks kaubanduspartnerriiks oli Soome. SRÜ osutatud veeteenuste maht suurenes aastaga 13%. Paari protsendi võrra vähenes veeteenuste ost ülejäänud riikidest, sealjuures Hiina osatähtsus impordis suurenes ja Ameerika Ühendriikide oma vähenes.

Joonis 1.3. Veeteenuste struktuur transpordiliigi järgi 2006. aastal (mld kr)

Reisiteenuste ülejääk kahanes 2006. aastal 19%, kuna eksport kasvas 4% ja import 30% (vt joonis 1.4). Reisiteenuste ekspordi kasv on viimasel kahel aastal pidurdunud ja kajastab vaid muutusi reisiteenuste struktuuris. Kui soomlaste külastused on vähenenud, siis Skandinaaviast ja mujalt Euroopa Liidu riikidest pärit külastuste arv on suurenenud. 2006. aastal algas Eestis kahesuunaline töajõu liikumine: kui seni oli toimunud Eesti töajõu väljavool rikkamatesse ELi riikidesse ja see protsess jätkus, siis 2006. aastal võis täheldada ka võõrtöölise sissevoolu kõige enam töajõudu vajavatesse sektoritesse (ehitus, metallitööstus jm). Ajutise töajõu elamiskulud tööperioodi ajal kuuluvad reisiteenuste hulka.

Joonis 1.4. Reisiteenuste konto (mld kr)

Reisiteenuste impordi kiirema kasvu ekspordiga võrreldes tingis välismaal lühiajaliselt töötavate residentide arvu tõus. Arvuliselt eestlaste välisreisid 2006. aastal oluliselt ei kasvanud (6%), kuid paranenud rahaliste võimaluste tõttu pikenes reiside kestus ja suurenes maksumus. Eesti reisifirmade ostetud ja eestlastele edasi müüdud reisipakettide müük ületas mõnes 2006. aasta kvartalis esimest korda reisifirmade poolt mitteresidentidele müüdud reisipakettide maksumuse. Reisiteenuste import ELi riikidest kasvas 32%, seejuures Soomest ligi 50% (vt tabel 1.18). Populaarsematest turismi sihtriikidest kasvas eestlaste reiside arv Kreekasse 39%, Ungarisse 27%, Prantsusmaale 26% ja Taisse 25%.

Tabel 1.18. Reisiteenused riikide ühenduste järgi 2006. aastal

	Reisiteenuste eksport				Reisiteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005
EL-25	9 920,2	78,1	4,6	EL-25	-5 130,7	69,7	32,3
Soome	6 455,9	50,9	2,1	Soome	-1 319,0	17,9	49,9
Rootsi	889,3	7,0	9,4	Saksamaa	-602,1	8,2	41,4
Ühendkuningriik	534,2	4,2	0,8	Ühendkuningriik	-446,8	6,1	28,7
Saksamaa	476,3	3,8	33,8	Rootsi	-408,8	5,6	1,7
SRÜ	1 926,2	15,2	-6,6	SRÜ	-953,9	13,0	39,5
Venemaa	1 809,9	14,3	-8,2	Venemaa	-753,0	10,2	38,9
Ukraina	92,4	0,7	42,9	Ukraina	-105,0	1,4	48,6
Ülejäänud riigid	848,6	6,7	19,4	Ülejäänud riigid	-1 281,0	17,4	17,4
Norra	316,4	2,5	64,8	Egiptus	-352,7	4,8	24,9
USA	245,8	1,9	-0,6	USA	-194,8	2,6	11,6
Šveits	37,2	0,3	-3,3	Türgi	-104,6	1,4	-32,1
Eksport kokku	12 695,0	100,0	3,6	Import kokku	-7 365,6	100,0	30,2

Tulu

Tulukonto puudujääk suurenes aastaga ligi kolmandiku võrra ja moodustas 2006. aastal 9,4 mld krooni ehk 4,6% SKP suhtes (vt tabel 1.19). Paari viimase aasta jooksul on residentide välismaal teenitud tulu kasvanud kiiremini kui mitteresidentide Eestis teenitud tulu. Sellele on kaasa aidanud ka residentidele avanevad Euroopa Liidu tööturg. Tööjõutulu puhul oli tegemist netosissevooluga, investeerimistulu puhul aga ne-

Tabel 1.19. Tulu

	Sissevool		Väljavool		Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
1997	1 594,1	17,9	3 604,6	171,8	-2 010,5	-7 773,7
1998	1 871,8	17,4	3 035,8	-15,8	-1 164,0	-42,1
1999	1 964,3	4,9	3 470,1	14,3	-1 505,8	29,4
2000	2 032,5	3,5	5 491,4	58,2	-3 458,9	129,7
2001	3 022,2	48,7	7 920,8	44,2	-4 898,6	41,6
2002	3 371,3	11,6	8 762,4	10,6	-5 391,1	10,1
2003	3 584,1	6,3	10 824,8	23,5	-7 240,7	34,3
2004	5 496,5	53,4	13 427,9	24,0	-7 931,4	9,5
2005	8 467,8	54,1	15 676,9	16,7	-7 209,1	-9,1
2006	13 483,4	59,2	22 908,3	46,1	-9 424,9	30,7

Tabel 1.20. Tulu saldo struktuur (mln kr)

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Tööjõutulu	2 592,6	3 960,0	-36,0	-42,0	52,7
Investeeringutulu	-9 801,7	-13 384,8	136,0	142,0	36,6
Tulu otseinvesteeringutelt	-8 764,8	-12 281,9	121,6	130,3	40,1
tulu aktsia- või osakapitalilt	-8 361,8	-11 657,8	116,0	123,7	39,4
reinvesteeringutelt	-6 276,8	-9 484,8	87,1	100,6	51,1
dividendid	-2 085,1	-2 172,9	28,9	23,1	4,2
tulu võlgadelt (intressid)	-402,9	-624,1	5,6	6,6	54,9
Tulu portfelliinvesteeringutelt	-369,3	826,5	5,1	-8,8	-323,8
Tulu muudelt investeeringutelt	-667,7	-1 929,4	9,3	20,5	189,0
Tulukonto kokku	-7 209,1	-9 424,8	100,0	100,0	30,7

tooväljavooluga. Eesti maksebilansi tulukontot mõjub oluliselt reinvesteeringutulu, millega ei kaasne reaalset rahaliikumist. Jättes tulukontost välja reinvesteeringutulu, oli tulukonto sisuliselt tasakaalus (vt tabel 1.20).

Tulu sissevool oli rekordilised 13,5 mld krooni, suurenedes aastaga 60% (vt tabel 1.21). 91% residentide poolt välismaal teenitud tulust saadi ELi liikmesriikidest (vt tabel 1.22). Tulu sissevoolust 36% moodustas tööjõutulu ning ülejäänud investeeringutulu. Esimene kasvas aastaga poole võrra ja teine üle 60%. Eesti residentid said tööjõutulu põhiliselt Soomes (42% tööjõutulu sissevoolust), Ühendkuningriigis (19%), Iirimaa (10%) ja Rootsis (9%). Investeeringutulu sissevoolus moodustas otseinvesteeringutulu 65%, millest omakorda 85% oli reinvesteeringutulu. Viimane suurenes aastaga kaks ja pool korda. Ülejäänud tulu teeniti portfelli- ja muudelt investeeringutelt (vastavalt 22% ja 13%). Residentid teenisid investeeringutulu peamiselt Lätis ja Leedus (49%), väiksemas määras ka Küprosel ja Soomes. Suurema osa residentide investeeringutulust teenisid finantsvahenduse investorid (34%), mõningal määral ka kinnisvara, rentimise ja äritegevuse (12%) ning veonduse, laonduse ja side investorid (8%; vt joonis 1.5).

Tulu väljavool moodustas samuti rekordilised 22,9 mld krooni (vt tabel 1.23). Mitteresidentide poolt Eestis teenitud tulust ligi 90% teenisid ELi liikmesriikide residentid. Tulu väljavool toimus valdavalt investeeringutuluna (96%), ülejäänud tööjõutuluna. Nii Eestis teenitud tööjõutulu kui ka investeeringutulu suurenes aastaga ligi poole võrra. Eestis teenisid tööjõult põhiliselt Soome (43%), Rootsi (20%), Ukraina, Poola ja Ukraina residentid.

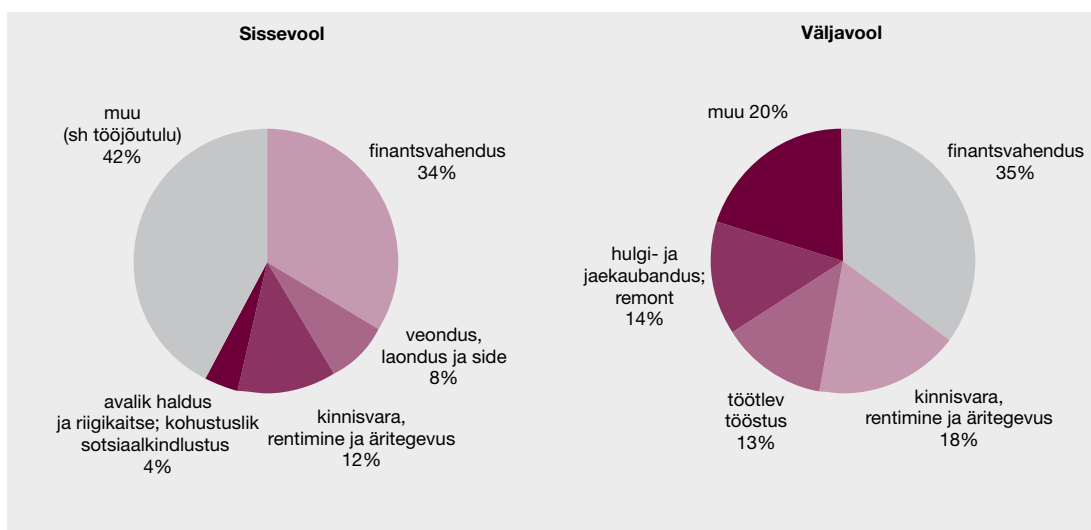
Tabel 1.21. Tulu sissevool Eestisse

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Tööjõutulu	3 213,7	4 877,7	38,0	36,2	51,8
Investeeringutulu	5 254,1	8 605,7	62,0	63,8	63,8
Tulu otseinvesteeringutelt	3 220,9	5 585,1	38,0	41,4	73,4
tulu aktsia- või osakapitalilt	2 971,5	5 236,1	35,1	38,8	76,2
reinvesteeringutelt	1 934,7	4 771,1	22,8	35,4	146,6
dividendid	1 036,8	465,0	12,2	3,4	-55,2
tulu võlgadelt (intressid)	249,4	348,9	2,9	2,6	39,9
Tulu portfelliinvesteeringutelt	1 038,0	1 930,1	12,3	14,3	85,9
Tulu muudelt investeeringutelt	995,2	1 090,6	11,8	8,1	9,6
Tulukonto kokku	8 467,8	13 483,4	100,0	100,0	59,2

Tabel 1.22. Tulu riikide ühenduste järgi 2006. aastal

	Sissevool				Väljavool		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2006/2005
EL-25	12 257,8	90,9	67,3	EL-25	-20 435,7	89,2	53,3
Soome	2 829,5	21,0	100,3	Rootsi	-8 356,6	36,5	81,8
Läti	2595,1	19,2	72,5	Soome	-6 378,3	27,8	56,0
Leedu	1718,7	12,7	46,4	Ühendkuningriik	-1 666,8	7,3	33,9
Ühendkuningriik	1 146,5	8,5	71,1	Saksamaa	-911,2	4,0	8,8
Küpros	953,8	7,1	19,2	Küpros	-521,5	2,3	186,8
SRÜ	231,9	1,7	-10,2	SRÜ	-682,3	3,0	35,6
Venemaa	181,0	1,3	-23,7	Venemaa	-563,0	2,5	28,6
Ukraina	29,6	0,2	127,3	Ukraina	-99,2	0,4	183,9
Ülejäänud riigid	993,7	7,4	12,3	Ülejäänud riigid	-1 790,3	7,8	-3,0
Ameerika Ühendriigid	418,1	3,1	-21,0	Ameerika Ühendriigid	-481,6	2,1	-27,8
offshore-piirkonnad	232,9	1,7	7,7	offshore-piirkonnad	-461,3	2,0	5,9
Norra	229,2	1,7	344,8	Norra	-303,5	1,3	-23,1
Tulu sissevool kokku	13 483,4	100,0	59,2	Tulu väljavool kokku	-22 908,3	100,0	46,1

Mitteresidentide poolt Eestis teenitud investeerimistulus oli otseinvesteeringutulu osakaal enam-vähem sama, mis 2005. aastalgi – 81%, millest omakorda ligi 80% oli reinvesteeringutulu. Eestis teenitud investeerimistulust 14% teeniti muudelt investeeringutelt ning 5% portfelliinvesteeringutelt. Eestis teenisid investeeringutelt põhiliselt Rootsi (37%) ja Soome (28%) investorid, väiksemal määral ka Ühendkuningriigi (7%) ja Saksamaa investorid. Peamised tegevusalad, kus mitteresidendid Eestis tulu teenisid, olid finantsvahendus (35%), kinnisvara, rentimine ja äritegevus (18%), hulgi- ja jaekaubandus (14%) ning töötlev tööstus (13%).

Joonis 1.5. Tulu sisse- ja väljavool tegevusalati 2006. aastal

Tabel 1.23. Tulu väljavool Eestist

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
Tööjõutulu	621,0	917,7	4,0	4,0	47,8
Investeeringutulu	15 055,9	21 990,6	96,0	96,0	46,1
Tulu otseinvesteeringutelt	11 985,7	17 866,9	76,5	78,0	49,1
tulu aktsia- või osakapitalilt	11 333,4	16 893,9	72,3	73,7	49,1
reinvesteeringutelt	8 211,5	14 255,9	52,4	62,2	73,6
dividendid	3 121,9	2 638,0	19,9	11,5	-15,5
tulu võlgadelt (intressid)	652,3	973,0	4,2	4,2	49,2
Tulu portfelliinvesteeringutelt	1 407,3	1 103,6	9,0	4,8	-21,6
Tulu muudelt investeeringutelt	1 662,9	3 020,0	10,6	13,2	81,6
Tulukonto kokku	15 676,9	22 908,3	100,0	100,0	46,1

Jooksev- ja kapitaliülekanded²

Jooksevülekannete konto ülejääk suurenes 2006. aastal 2005. aastaga võrreldes tunduvalt ja moodustas 1,4 mld krooni (vt tabel 1.24). Jooksevülekannete sissevool suurenes viiendiku võrra ja ulatus 7,2 mld kroonini. Sellest veidi üle 40% moodustasid valitsemissektori kaudu, peamiselt Euroopa Liidu struktuurifondide eraldistest ning mitmesugustest riigieelarvesse laekuvatest maksudest koosnevad summad. Muude sektorite jooksevülekannete sissevool suurenes aastaga ligi 40% ja moodustas 4,1 mld krooni. Sellest kolmveerand laekus Euroopa Liidust (põllumajandussubsidiidumid Euroopa Komisjonilt, ülekanded Saksamaalt, Soomest, Belgiast ja Rootsist). Jooksevülekannete väljavool kasvas 14% ja oli 5,8 mld krooni. Sellest 55% olid valitsemissektori maksed Euroopa Liidu eelarvesse ning käibemaksutagastused. Muude sektorite ülekandeid tehti samuti peamiselt Euroopa Liidu riikidesse (Soome, Saksamaale, Rootsi ja Ühendkuningriiki).

Tabel 1.24. Jooksev- ja kapitaliülekanded riikide ühenduste järgi (mln kr)

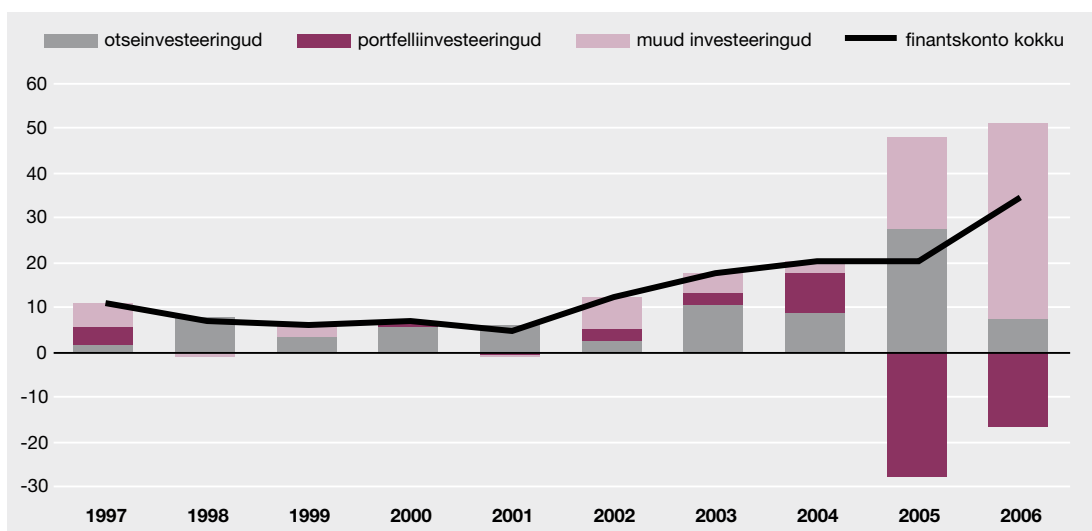
	Saadud		Makstud		Saldo	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Jooksevülekanded	5 892,2	7 162,2	5 091,6	5 806,9	800,6	1 355,3
valitsemissektor	2 904,0	3 025,3	3 257,1	3 221,3	-353,1	-196,0
EL-25	2 753,4	2 828,1	3 218,8	3 166,5	-465,4	-338,4
SRÜ	61,9	66,7	3,8	6,1	58,1	60,6
ülejäanud riigid	88,7	130,4	34,5	48,7	54,2	81,7
muud sektorid	2 988,2	4 136,9	1 834,5	2 585,6	1 153,7	1 551,3
EL-25	2 207,0	3 017,2	1 469,3	2 111,4	737,7	905,8
SRÜ	364,9	625,1	113,8	144,1	251,1	481,0
ülejäanud riigid	416,3	494,6	251,3	330,1	165,0	164,5
Kapitaliülekanded	1 123,5	2 565,4	47,3	167,2	1 076,2	2 398,2
valitsemissektor	462,0	1 563,9	0,0	0,8	462,0	1 563,1
muud sektorid	661,5	1 001,4	47,3	166,4	614,2	835,0

² Kuigi kapitaliülekanded kuuluvad Rahvusvahelise Valuutafondi meetodika kohaselt kapitali- ja finantskonto koosseisu, on neid käesolevas analüüsis käsitletud koos jooksevülekannetega. Euroopa Liidu struktuurifondidest Eestile osutatud välisabi jaotamine jooksev- ja kapitaliülekanneteks ei ole selgelt eristatav ja tugineb seetõttu Rahandusministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi ning Eesti Panga ekspertide hinnangutele (vastavalt struktuurifondide sihtotstarbele).

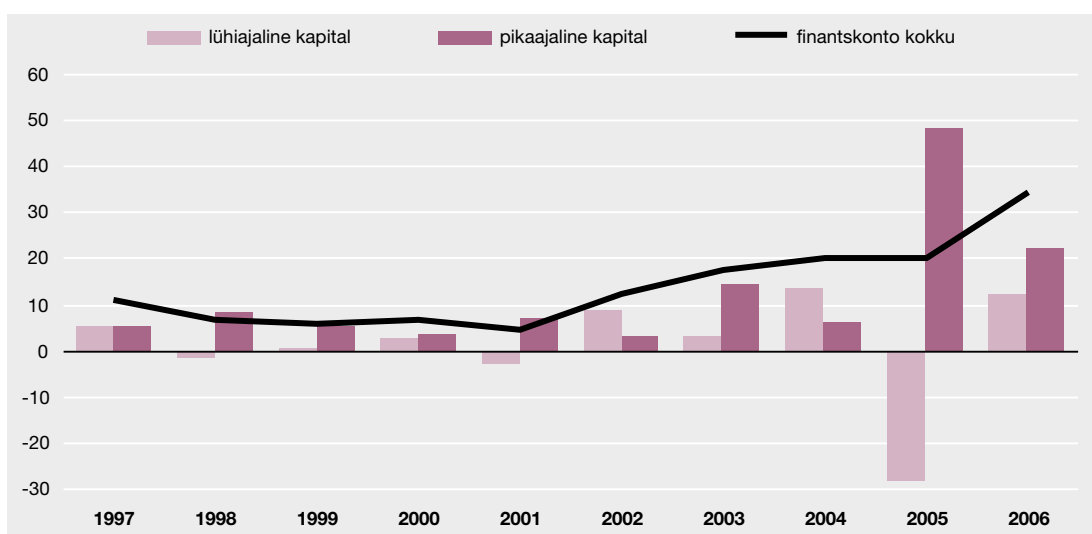
Kapitaliülekanne ülejääk suurenes aastaga üle kahe korra ja oli 2,4 mld krooni. Eestisse tehtud kapitaliülekanne koosnesid põhiliselt Euroopa Liidu struktuurifondide toetustest valitsemissektorile ja muudele sektoritele mitmesuguste infrastruktuuriobjektide rajamiseks ja kapitalimahutusteks.

FINANTSKONTO

Finantskonto³ ülejääk oli 2006. aastal rekordilised 34,6 mld krooni. Väliskapitali sissevool toimus valdavalt muu investeringukapitalina ning osaliselt ka otseinvesteeringutena; portfelliinvesteeringute puhul oli tege-

Joonis 1.6. Välisinvesteeringukapitali voogude struktuur (mld kr)

Joonis 1.7. Finantskonto tähtajaline struktuur (mld kr)

³ Reservvarata.

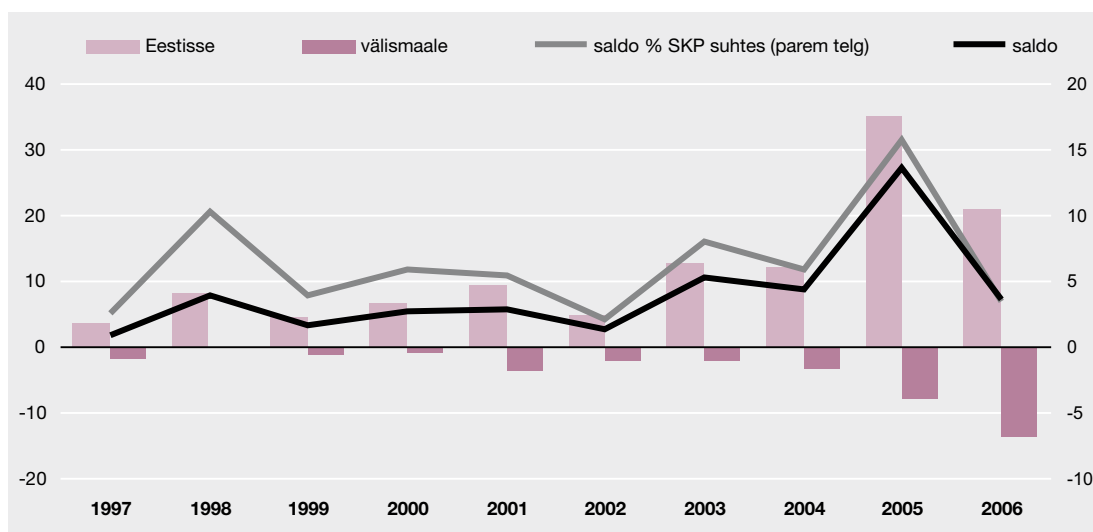
mist netoväljavooluga. Muu investeeringukapitali suure sissevoolu taga oli põhiliselt mitteresidentide hoiuste kasv Eesti krediidiasutustes ning muude sektorite laenukohustuste lisandumine. Finantskonto struktuurist annavad liikide ja tähtaegade järgi ülevaate joonised 1.6 ja 1.7.

Otseinvesteeringud

Otseinvesteeringute saldo kujunes 2006. aastal 7,3 mld krooni ulatuses positiivseks, moodustades 21% finantskonto ülejäägist. Mitteresidendid investeerisid Eestisse 21 mld krooni ja Eesti otseinvesteeringud välismaal kasvasid 13,7 mld krooni võrra (vt joonis 1.8).

Eestisse tehtud otseinvesteeringute sissevool kujunes varasemate aastatega võrreldes märkimisväärselt suureks, ehkki eelmise aastaga võrreldes oli langus peaaegu kahekordne. 2005. aasta erakordselt kiire otseinvesteeringute kasv oli suures osas tingitud Hansapanga tuumikinvestori poolt välismaistelt väikeaktsionäridelt aktsiate ülesostmisest. Aktsia- või osakapitali investeeringud hõlmasid 11% kogu otseinvesteeringute mahu kasvust. Majanduskasvu hoogustumist on näha ka reinvesteeringute tulude suurenemises. Eelmise aastaga võrreldes kasvas jaotamata kasum kolmandiku võrra, ulatudes 14,3 mld kroonini, millest krediidiasutuste mitteresidentidest omanike tulu moodustas neljandiku. Suurimad kasumid teeniti veel kaubanduses ning kinnisvara, rentimise ja muu äritegevuse valdkonnas. Eelmise aastaga võrreldes kasvasid kahe kolmandiku võrra pika- ja lühiajaliste laenude netonõuded otseinvesteeringutele. Märkimisväärselt suurenesid pikaajaliste laenude kohustused: netovool oli 7 mld krooni, millest pankade allutatud laenud moodustasid 5,8 mld krooni (vt tabelid 1.25 ja 1.26).

Suurimad investeeringud olid traditsiooniliselt pärit Rootsist (54%) ja Soomest (26%). Oma tagasihoidliku panuse andsid ka Ühendkuningriik ja Küpros, vastavalt 6% ja 5%. Enim kasvasid otseinvesteeringud finantsvahenduses (59%) ja töötlevas tööstuses (19%) ning veonduse, laonduse ja side valdkonnas (8%). 99% otseinvesteeringutest tegid Euroopa Liidu riigid (vt joonis 1.10 ja tabel 1.27).

Joonis 1.8. Otseinvesteeringud (mld kr)

Otseinvesteeringud välismaale kasvasid eelmise aastaga võrreldes ligi kaks korda. Otseinvesteeringute väljavool on kolme viimase aasta jooksul pidevalt kahekordistunud. Seega saab järjekordselt konstateerida, et nii suurt väljavoolu pole maksebilansi koostamise ajaloos varem registreeritud. 43% otseinvesteeringutest suurendasid aktsia- või osakapitali välismaistes tütar- ja sidusettevõtetes ning enam kui kolmandiku ulatuses kasvas Eesti ettevõtjatele kuuluv proportsionaalne osa puhaskasumist (reinvesteeringutest tulu). 2006. aastal muutis Eesti Pank välismaiste tütar- ja sidusettevõtjate reinvesteeringutest tulu arvestamise meetodikat⁴. Muu otseinvesteeringukapitali nõuded moodustasid 28% kogu väljavoolust. Tütar- ja sidusettevõtjate pikaajaliste laenukohustuste seis kasvas ligi 3 mld krooni, millest poole moodustasid finantsvahendustevõtjate antud laenud (vt tabelid 1.28 ja 1.29).

Suurimad investeeringud läksid naaberriikidesse Lätti (35%) ja Leetu (26%). Soome tehtud investeeringud kasvasid 2,5 mld krooni ulatuses (vt joonis 1.11). Enim investeeris kinnisvara, rentimise ja äritegevuse valdkond (40%) ja finantsvahendus (39%), millele järgnesid hulgi- ja jaekaubandus (11%) ning veondus, laondus ja side (5%). 88% investeeringute väljavoolust läks Euroopa Liitu, kusjuures 2004. aastal liitunud riikide majandusse läks 85% (vt tabel 1.30 ja joonis 1.12).

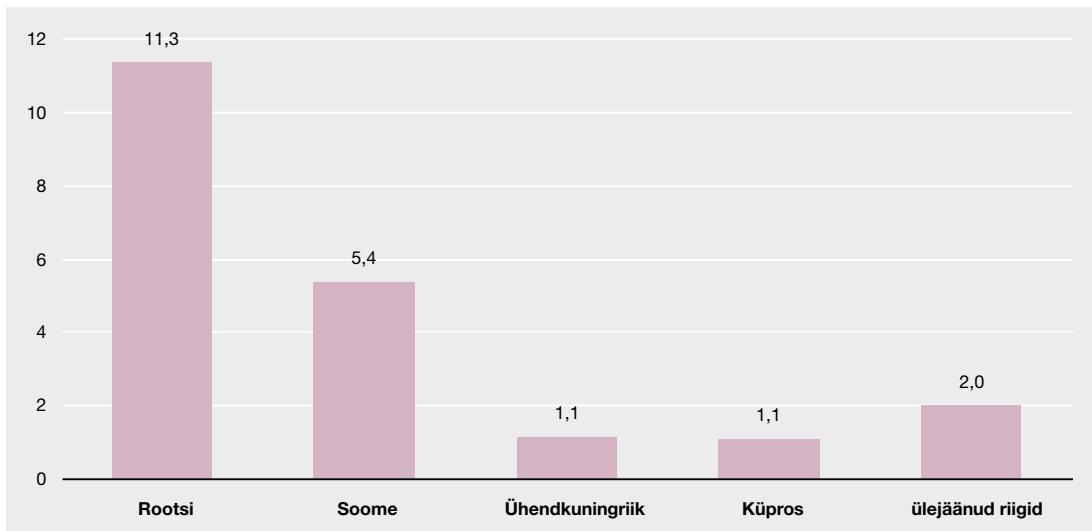
Tabel 1.25. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur

	Aktsia- või osakapital		Reinvesteeringutest tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud Eestisse kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
1997	1 360,8	36,8	1 303,8	35,3	-97,4	-2,6	1 126,9	30,5	3 694,1	100,0
1998	5 661,9	70,1	389,4	4,8	-203,9	-2,5	2 224,0	27,6	8 071,4	100,0
1999	2 551,9	57,4	721,9	16,2	-265,0	-6,0	1 439,2	32,4	4 448,0	100,0
2000	3 925,3	59,1	1 815,2	27,3	-397,3	-6,0	1 301,3	19,6	6 644,5	100,0
2001	3 641,2	38,6	3 878,9	41,1	-950,7	-10,1	2 860,2	30,3	9 429,6	100,0
2002	821,0	17,1	3 370,3	70,2	-772,6	-16,1	1 381,5	28,8	4 800,2	100,0
2003	5 329,9	41,4	6 406,7	49,8	-1 334,0	-10,4	2 462,7	19,1	12 865,3	100,0
2004	4 638,6	38,2	7 982,1	65,8	-1 454,0	-12,0	961,5	7,9	12 128,1	100,0
2005	27 959,3	79,3	8 211,5	23,3	-2 014,0	-5,7	1 118,3	3,2	35 275,1	100,0
2006	2 303,2	11,0	14 256,0	67,9	-4 465,5	-21,3	8 888,2	42,4	20 981,8	100,0

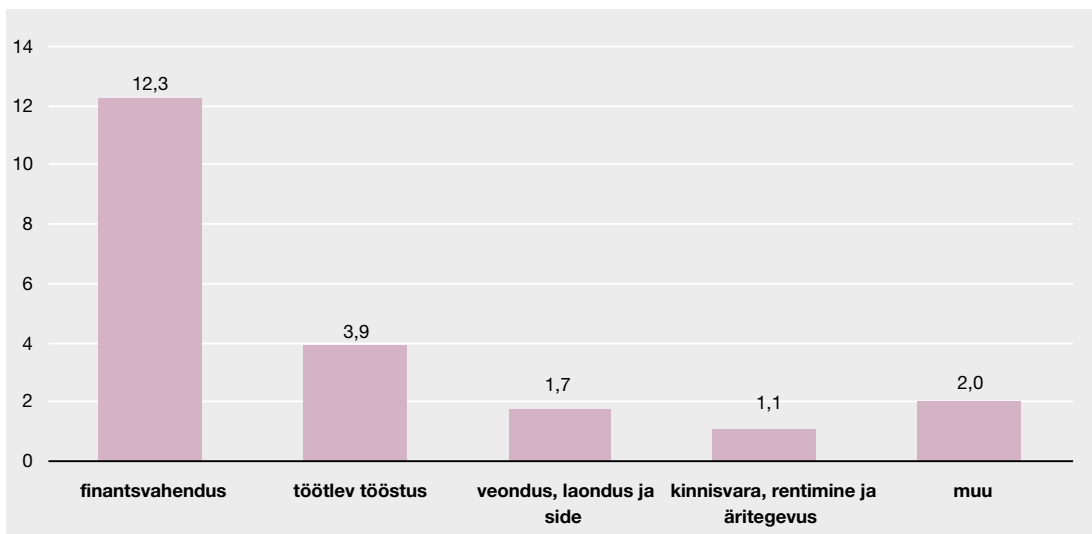
Tabel 1.26. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise otseinvesteeringu suhtes (mln kr)

	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	408,4	246,4	1 010,7	498,7	5 155,6	2 667,1	3 020,9	3 726,9
2004	492,7	371,2	1 774,1	862,1	4 601,5	4 882,2	3 091,7	2 197,2
2005	1 274,3	502,5	2 290,6	1 413,4	7 889,0	6 972,1	5 012,7	4 628,4
2006	2 121,6	609,9	3 723,7	2 589,2	13 157,0	6 147,4	4 115,2	3 391,2

⁴ Alates 2006. aastast kajastatakse välismaiste reinvesteeringutest tulu kirjel mitteresidentsete tütar- ja sidusettevõtete jaotamata kasumist või kahjumist Eesti olulisele osanikule kuuluv proportsionaalne osa. Varem kajastati sellel kirjel otseinvesteeringu varade pikaajaliste finantsinvesteeringute kapitaliosaluse meetodil kajastatud muutus omandatud investeeringuobjekti omakapitalis. See ei olnud aga meetoodiliselt kõige korrektsem. Meetoodika muutus annab võimaluse õiglasemalt hinnata meie tulusid välismaal. Et varasematel aastatel oli otseinvesteeringute väljavool suhteliselt tagasihoidlik, siis oli võimalik ettevõtteid sel viisil liigest aruandekoormusest säästa.

Joonis 1.9. Eestisse tehtud otseinvesteeringud riigiti 2006. aastal (mld kr)

Joonis 1.10. Eestisse tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2006. aastal (mld kr)

Tabel 1.27. Otseinvesteeringud Eestisse riikide ühenduste järgi

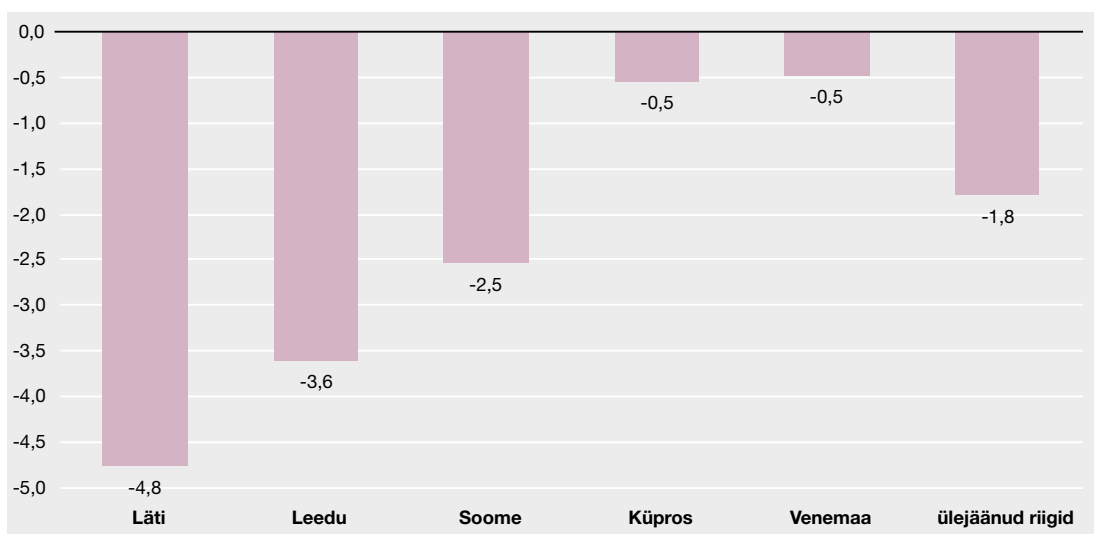
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	34 612,9	20 666,8	98,1	98,5	-40,3
SRÜ	837,0	846,5	2,4	4,0	1,1
Ülejäänud riigid	-174,8	-531,5	-0,5	-2,5	204,1
Kokku	35 275,1	20 981,8	100,0	100,0	-40,5

Tabel 1.28. Välismaale tehtud otseinvesteeringute struktuur

	Aksia- või osakapital		Reinvesteeritud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud välismaal kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
1997	-539,2	28,2	-88,5	4,6	-1 303,2	68,1	18,0	-0,9	-1 912,9	100,0
1998	-472,7	578,6	-2,7	3,3	386,7	-473,3	7,0	-8,6	-81,7	100,0
1999	-525,7	42,4	-115,7	9,3	-641,3	51,7	42,9	-3,5	-1 239,8	100,0
2000	-579,7	55,6	-65,9	6,3	-480,8	46,1	83,3	-8,0	-1 043,1	100,0
2001	-1 897,1	53,8	-305,2	8,7	-1 242,8	35,2	-83,2	2,4	-3 528,3	100,0
2002	-903,9	41,3	-665,5	30,4	-727,2	33,2	108,2	-4,9	-2 188,4	100,0
2003	-1 060,0	49,3	-741,4	34,5	-645,8	30,0	297,9	-13,9	-2 149,2	100,0
2004	-2 175,2	64,2	-919,6	27,1	-434,2	12,8	140,3	-4,1	-3 388,6	100,0
2005	-5 155,3	64,9	-1 934,7	24,4	-1 141,6	14,4	292,0	-3,7	-7 939,6	100,0
2006	-5 876,9	42,9	-4 771,1	34,8	-3 819,4	27,9	760,3	-5,5	-13 707,1	100,0

Tabel 1.29. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise tütar-/sidusettevõtja suhtes (mln kr)

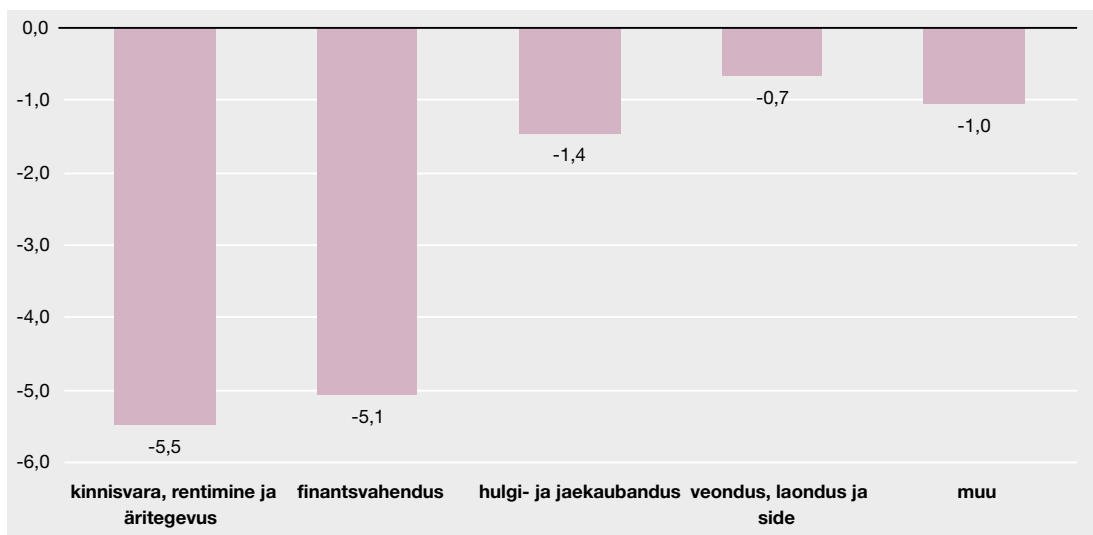
	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	1 107,1	716,6	472,1	503,8	4,0	11,6	84,2	98,8
2004	934,8	1 232,5	952,4	368,9	17,9	61,2	27,9	37,1
2005	2 141,8	1 488,6	1 710,6	1 107,4	109,6	60,7	104,9	25,0
2006	5 395,2	2 372,1	1 545,6	1 626,1	118,6	112,7	147,0	20,5

Joonis 1.11. Välismaale tehtud otseinvesteeringud riigiti 2006. aastal (mld kr)

Tabel 1.30. Otseinvesteeringud välismaale riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2005	2006	2005	2006	2006/2005
EL-25	-5 063,3	-12 060,9	63,8	88,0	138,2
SRÜ	-2 611,8	-903,9	32,9	6,6	-65,4
Ülejäänud riigid	-264,5	-742,3	3,3	5,4	180,6
Kokku	-7 939,6	-13 707,1	100,0	100,0	72,6

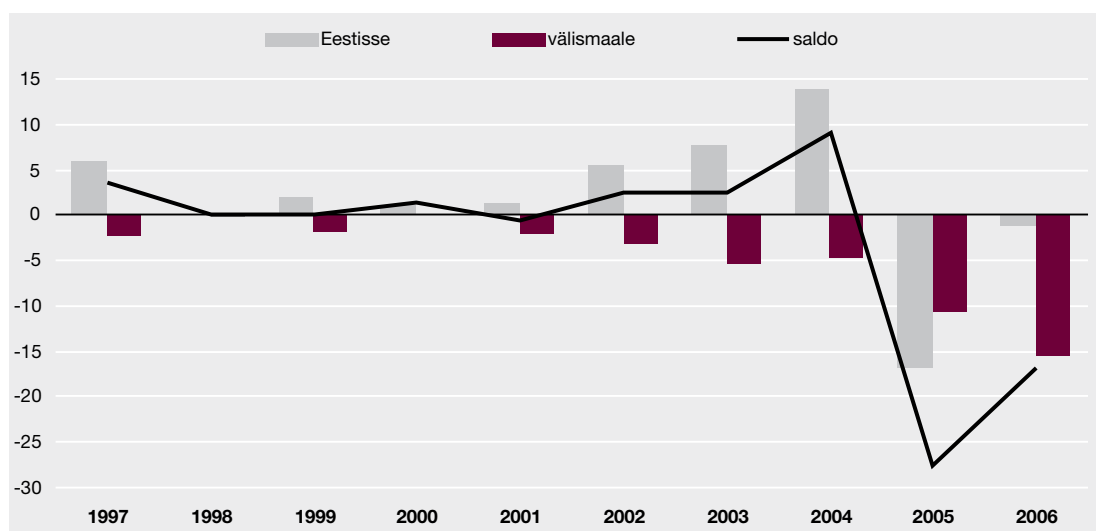

Joonis 1.12. Välismaale tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2006. aastal (mld kr)

Portfelliinvesteeringud

Portfelliinvesteeringute netoväljavool oli 2006. aastal 16,8 mld krooni, mis tulenes peamiselt valitsemis-sektori, krediidiasutuste ja muu sektori ettevõtete tehtud investeeringutest võlaväärtpaberitesse (vt joonis 1.13 ja tabel 1.31).

Portfelliinvesteeringute kohustused vähenesid 2006. aastal 1,3 mld krooni võrra (vt tabel 1.32). Kui omandiväärtpaberite kohustused suurenesid 3,7 mld krooni, siis võlaväärtpaberite kohustused vähenesid 5 mld krooni. Omandiväärtpaberitega tegid tehinguid peamiselt muu sektori ettevõtted, samas kui võlaväärtpaberite kohustuste vähenemine oli seotud krediidiasutustega. Riigiti suurenesid portfelliinvesteeringute kohustused enim Ameerika Ühendriikide, aga ka mõne Euroopa Liidu riigi, nagu näiteks Soome, Läti, Leedu ja Rootsi ees. Kokkuvõttes kohustused ELi ees aga vähenesid, eelkõige kuna kohustused Suurbritannia ees vähenesid 5,7 mld krooni võrra (vt joonis 1.14 ja tabel 1.33).

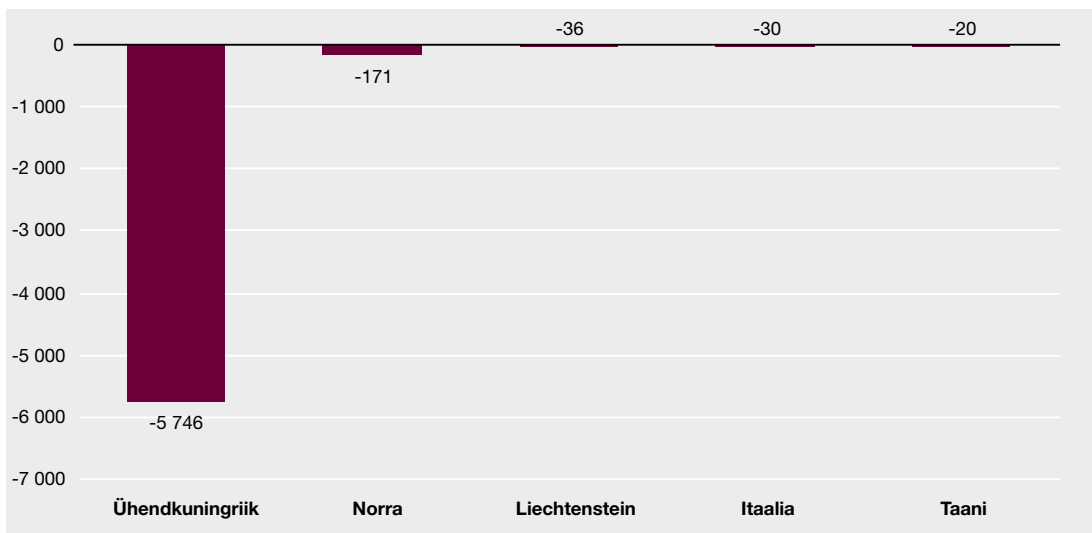
Joonis 1.13. Portfelliinvesteeringud (mld kr)

Tabel 1.31. Portfelliinvesteeringud väärtpaberi liigi ja majandussektori järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
omandiväärtpaberid	-4 848,9	-4 584,0	-16 352,3	3 738,1	-21 201,2	-845,9
keskpank	-3,4				-3,4	0,0
valitsemissektor	-8,7	-167,2			-8,7	-167,2
krediitiasutused	-124,4	-6,1	-22 012,7	25,2	-22 137,1	19,1
muud sektorid	-4 712,4	-4 410,7	5 660,4	3 712,8	948,0	-697,9
võlaväärtpaberid	-5 826,1	-10 986,0	-532,0	-4 997,9	-6 358,1	-15 983,9
keskpank					0,0	0,0
valitsemissektor	-1 149,5	-6 024,3	135,3	856,0	-1 014,2	-5 168,3
krediitiasutused	-766,7	-2 676,9	-3 192,2	-5 506,7	-3 958,9	-8 183,6
muud sektorid	-3 909,9	-2 284,7	2 524,8	-347,2	-1 385,1	-2 631,9
Kokku	-10 675,0	-15 569,9	-16 884,3	-1 259,8	-27 559,3	-16 829,7

Tabel 1.32. Portfelliinvesteeringute kohustuste struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1997	1 763,6	29,5	4 210,8	70,5	5 974,4	100,0
1998	401,1	383,8	-296,6	-283,8	104,5	100,0
1999	3 292,3	160,5	-1 241,4	-60,5	2 050,9	100,0
2000	-538,8	-42,6	1 803,2	142,6	1 264,4	100,0
2001	568,4	39,6	866,8	60,4	1 435,2	100,0
2002	912,2	16,2	4 713,1	83,8	5 625,3	100,0
2003	1 527,0	19,6	6 256,2	80,4	7 783,2	100,0
2004	2 205,2	15,9	11 673,0	84,1	13 878,2	100,0
2005	-16 352,3	96,8	-532,0	3,2	-16 884,3	100,0
2006	3 738,1	-296,7	-4 997,9	396,7	-1 259,8	100,0

Joonis 1.14. Portfelliinvesteeringute kohustuste vähenemine riigiti 2006. aastal (mln kr)

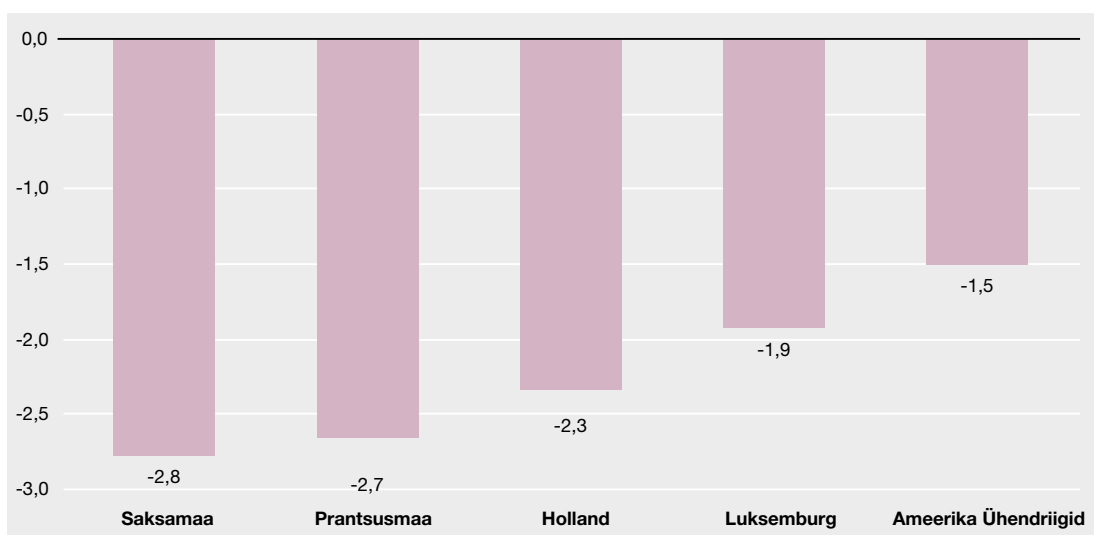
Tabel 1.33. Portfelliinvesteeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
EL-25	-8 188,2	-12 828,4	-12 902,4	-2 881,4	76,7	82,4	76,4	228,7
SRÜ	-589,5	-1 154,3	97,2	230,2	5,5	7,4	-0,6	-18,3
Ülejäänud riigid	-1 897,3	-1 587,2	-4 079,2	1 391,4	17,8	10,2	24,2	-110,4
Kokku	-10 675,0	-15 569,9	-16 884,3	-1 259,8	100,0	100,0	100,0	100,0

Portfelliinvesteeringute nõuded kasvasid aasta jooksul 15,6 mld krooni võrra ning seda nii omandi- kui ka võlaväärtpaberite osas, vastavalt 4,6 ja 11 mld krooni (vt tabel 1.34). Kõige aktiivsemalt investeerisid mitteresidentide emiteeritud omandiväärtpaberitesse muu sektori ettevõtted kogusummas 4,4 mld krooni. Võlakirjadesse ja rahaturuinstrumentidesse kokku investeeris enim aga valitsemissektor 6 mld krooniga, millele järgnesid krediidasutused ja muu sektori ettevõtted kogusummas vastavalt 2,7 mld ja 2,3 mld krooni. Riigiti suundusid portfelliinvesteeringud peamiselt Saksamaale, Prantsusmaale, Hollandisse ja Luksemburgi (vt joonis 1.15).

Tabel 1.34. Portfelliinvesteeringute nõuete struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1997	-1 238,5	53,4	-1 080,8	46,6	-2 319,3	100,0
1998	500,8	-391,6	-628,7	491,6	-127,9	100,0
1999	187,0	-9,9	-2 081,9	109,9	-1 894,9	100,0
2000	53,3	34,8	99,8	65,2	153,1	100,0
2001	236,5	-11,3	-2 336,7	111,3	-2 100,2	100,0
2002	9,1	-0,3	-3 192,0	100,3	-3 182,9	100,0
2003	-1 028,9	19,2	-4 322,7	80,8	-5 351,6	100,0
2004	-2 893,5	59,6	-1 957,6	40,4	-4 851,0	100,0
2005	-4 848,9	45,4	-5 826,1	54,6	-10 675,0	100,0
2006	-4 584,0	29,4	-10 986,0	70,6	-15 569,9	100,0

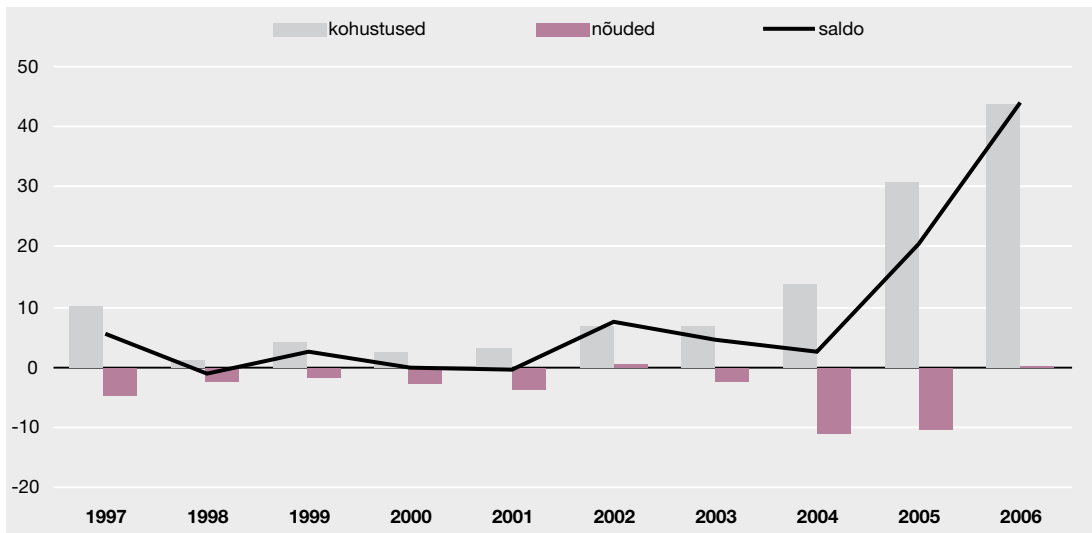

Joonis 1.15. Portfelliinvesteeringute nõuete kasv riigiti 2006. aastal (mld kr)

Muud investeeringud

Muude investeeringute netosissevool ulatus 2006. aastal 44 mld kroonini, kusjuures muude investeeringute kohustused kasvasid 43,7 mld krooni (vt joonis 1.16). Kui vaadelda muude investeeringute struktuuri tähtaegade lõikes, siis hõlmas investeeringute sissevool nii lühi- kui ka pikaajalist kapitali (vt tabel 1.35).

Muude investeeringute kohustused suurenesid aasta jooksul 43,7 mld krooni võrra, kusjuures kasv leidis aset kõikide kohustuste alamkirjete lõikes (vt tabel 1.36). Suurima osatähtsuse kohustuste mahus moodustasid hoiused ja laenud (vastavalt 48,2% ja 44,2%). Institutsioonide lõikes suurenesid kohustused nii lühi- kui pikaajalise kapitali vormis enim krediidasutustel (25,6 mld krooni) ning muu sektori ettevõtetel

Joonis 1.16. Muud investeeringud (mld kr)

Tabel 1.35. Muud investeeringud tähtaja järgi (mln kr)

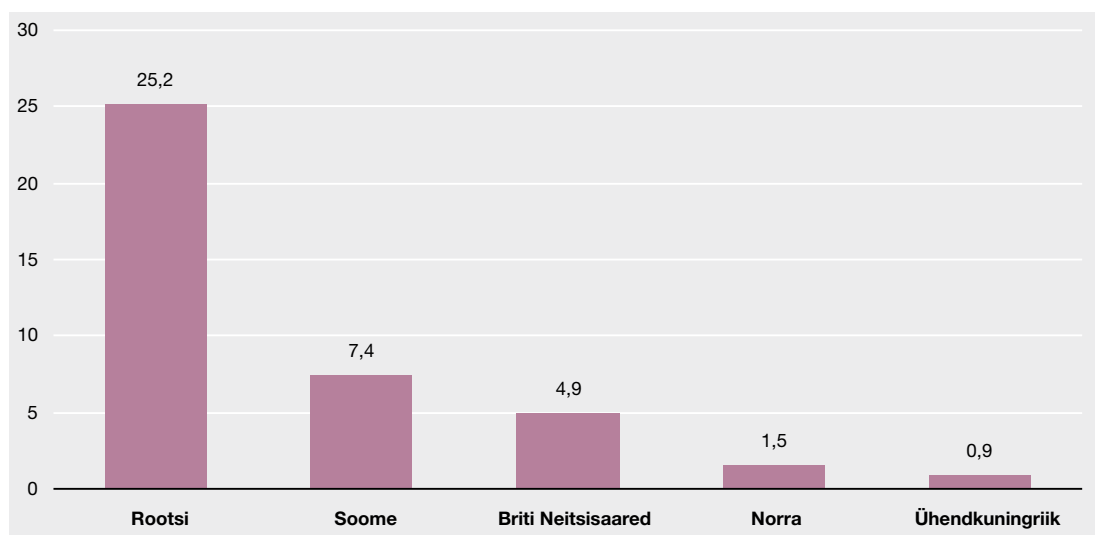
	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Pikaajaline kapital	5 636,4	-3 054,0	15 396,8	17 991,5	21 033,2	14 937,5
keskpank	-0,7	0,2			-0,7	0,2
valitsemissektor	-60,9	-56,5	-178,3	-33,4	-239,2	-89,9
krediitiasutused	2 953,7	-2 342,7	11 312,5	8 900,2	14 266,2	6 557,5
muud sektorid	2 744,3	-655,0	4 262,6	9 124,7	7 006,9	8 469,7
Lühiajaline kapital	-16 010,0	3 388,8	15 515,4	25 703,4	-494,6	29 092,2
keskpank			-693,3	377,8	-693,3	377,8
valitsemissektor	-60,2	428,5	871,4	-871,4	811,2	-442,9
krediitiasutused	-15 572,3	9 545,8	13 643,3	16 651,6	-1 929,0	26 197,4
muud sektorid	-377,5	-6 585,5	1 694,0	9 545,4	1 316,5	2 959,9
Kokku	-10 373,4	334,6	30 912,4	43 695,1	20 539,0	44 029,7

Tabel 1.36. Muude investeeringute kohustuste struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenu		Hoised		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1997	367,0	3,6	6 399,7	63,0	2 426,0	23,9	961,8	9,5	10 154,5	100,0
1998	-221,2	-16,3	290,0	21,3	365,5	26,9	924,2	68,0	1 358,5	100,0
1999	119,1	2,8	2 399,7	57,3	1 462,7	34,9	204,3	4,9	4 185,8	100,0
2000	1 080,9	41,6	-785,3	-30,2	1 955,4	75,3	345,6	13,3	2 596,6	100,0
2001	102,9	3,1	2 570,4	78,2	81,4	2,5	533,5	16,2	3 288,2	100,0
2002	781,1	11,6	1 963,3	29,2	3 763,5	55,9	225,4	3,3	6 733,3	100,0
2003	-115,7	-1,7	3 219,5	47,8	4 587,9	68,2	-960,3	-14,3	6 731,4	100,0
2004	625,2	4,6	4 564,6	33,3	8 804,7	64,2	-279,4	-2,0	13 715,1	100,0
2005	1 633,6	5,3	24 673,8	79,8	2 953,3	9,6	1 651,6	5,3	30 912,4	100,0
2006	3 207,0	7,3	19 332,2	44,2	21 081,1	48,2	74,8	0,2	43 695,1	100,0

(18,7 mld krooni). Riikide lõikes kasvasid muu investeeringukapitali kohustused enim Rootsi ja Soome ees, vastavalt 25,2 mld ja 7,4 mld krooni (vt joonis 1.17 ja tabel 1.37).

Muude investeeringute nõuded kahanesid 2006. aastal 335 miljoni krooni võrra (vt tabel 1.38). See oli tingitud hoiuste nõuete kahanemisest 6,3 mld krooni võrra. Kaubanduskrediidi ja laenuõuded kasvasid samal perioodil aga vastavalt 3,5 mld ja 2,5 mld krooni võrra. Riigiti suurenesid muude investeeringute nõuded enim Leedu, Rootsi ja Läti suhtes (vt joonis 1.18). Laenukapitali nõuetest ja kohustustest annab täpsema ülevaate tabel 1.39.

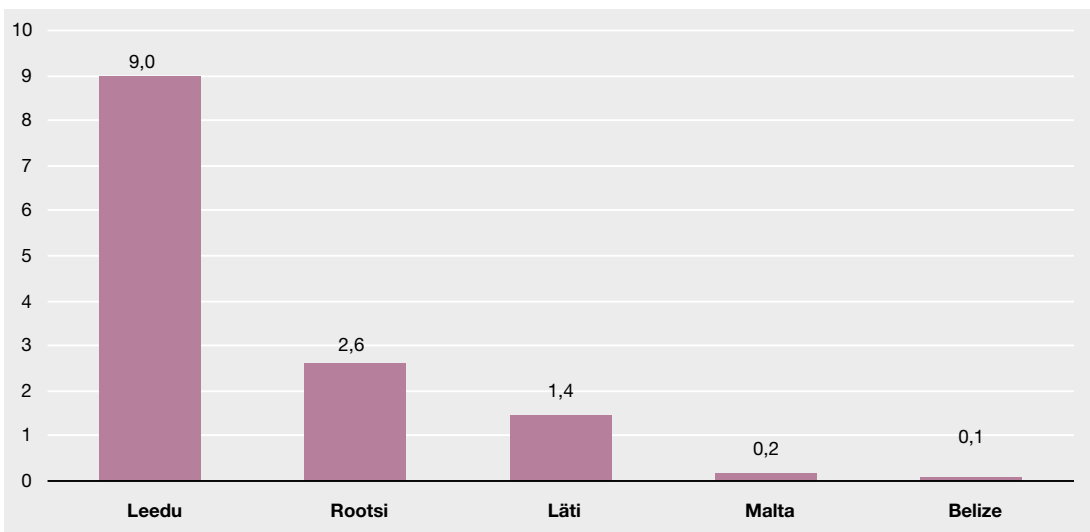
Joonis 1.17. Muude investeeringute kohustuste kasv riigiti 2006. aastal (mld kr)

Tabel 1.37. Muude investeeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
EL-25	-8 911,6	6 509,1	29 307,5	34 655,6	85,9	1 945,3	94,8	79,3
SRÜ	-305,4	-2 825,2	541,8	484,8	2,9	-844,4	1,8	1,1
Ülejäänud riigid	-1 156,4	-3 349,3	1 063,1	8 554,7	11,1	-1 001,0	3,4	19,6
Kokku	-10 373,4	334,6	30 912,4	43 695,1	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 1.38. Muude investeeringute nõuete struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoitud		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1997	-851,4	18,4	-1 633,3	35,2	-1 820,5	39,3	-330,3	7,1	-4 635,5	100,0
1998	-993,7	40,1	-542,2	21,9	-1 049,9	42,3	105,6	-4,3	-2 480,2	100,0
1999	-401,8	24,3	-57,4	3,5	-887,9	53,8	-304,1	18,4	-1 651,2	100,0
2000	-78,0	3,0	-2 814,0	106,7	-103,0	3,9	356,7	-13,5	-2 638,3	100,0
2001	-584,8	15,7	-2 278,9	61,3	-738,0	19,9	-115,0	3,1	-3 716,7	100,0
2002	1 047,6	150,7	-1 324,5	-190,5	742,6	106,8	229,4	33,0	695,1	100,0
2003	-1 028,2	45,0	-3 520,4	154,1	2 209,4	-96,7	54,6	-2,4	-2 284,6	100,0
2004	-1 032,0	9,2	-8 455,5	75,7	-1 545,1	13,8	-136,2	1,2	-11 168,8	100,0
2005	-1 957,1	18,9	4 148,4	-40,0	-12 251,5	118,1	-313,3	3,0	-10 373,4	100,0
2006	-3 516,0	-1 050,8	-2 470,8	-738,4	6 304,7	1 884,2	16,8	5,0	334,6	100,0

Joonis 1.18. Muude investeeringute nõuete kasv riigiti 2006. aastal (mln kr)

Tabel 1.39. Laenukapitali nõuded ja kohustused (mln kr)

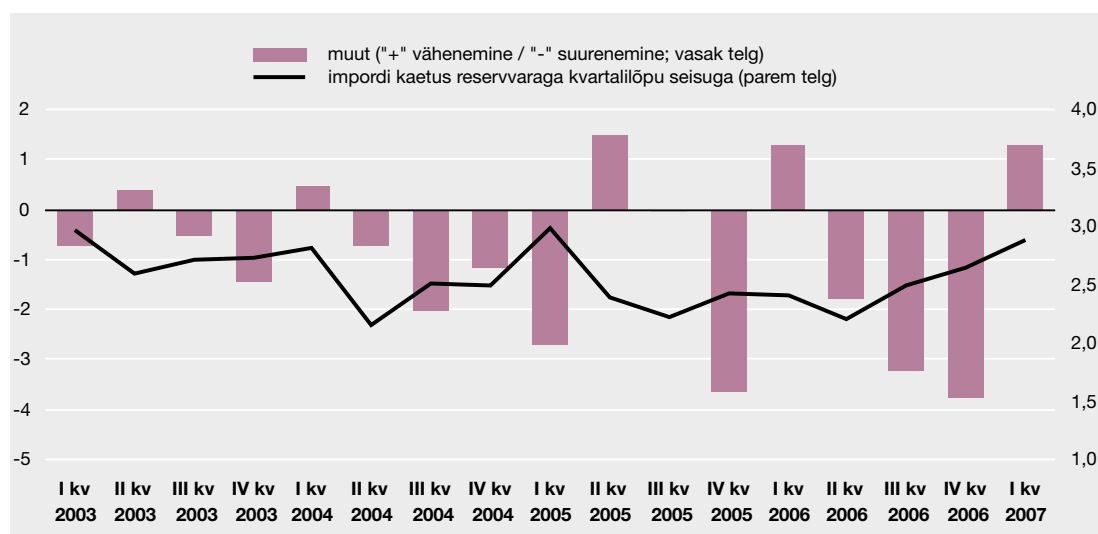
	Nõuded			Kohustused		
	Andmine	Tagastamine	Kokku	Saamine	Tagastamine	Kokku
2003	-34 919,2	31 398,9	-3 520,3	30 076,6	-26 857,1	3 219,5
2004	-29 782,7	21 327,1	-8 455,5	45 446,7	-40 882,1	4 564,6
2005	-77 557,0	81 705,4	4 148,4	125 437,1	-100 763,3	24 673,8
2006	-75 947,3	73 476,5	-2 470,8	182 867,1	-163 534,9	19 332,2

Reservvara

Maksebilansi reservvara kasvas 2006. aasta jooksul 7,5 mld krooni võrra (vt tabel 1.40). Impordi kaetusest reservvaraga annab ülevaate joonis 1.19.

Tabel 1.40. Reservvara struktuur

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)	
	2005	2006	2005	2006
Kuld	0,0	0,0	0,0	0,0
Sularaha ja hoised	-389,5	-1 506,0	8,0	20,0
Väärtpaberid	-4 470,3	-6 017,4	91,5	80,0
omandiväärtpaberid				
võlakirjad	-1 870,6	-3 404,3	38,3	45,2
rahaturuinstrumendid	-2 599,7	-2 613,2	53,2	34,7
Tuletisinstrumendid	0,0	-1,0	0,0	0,0
Muud nõuded	-24,1	0,5	0,5	-0,0
Kokku	-4 883,9	-7 523,9	100,0	100,0

Joonis 1.19. Kulla- ja välisvaluutareservide muut (mld kr) ja töötluseta kaubaimpordi kaetus reservvaraga (kuudes)

II EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG 31. detsembril 2006⁵

2006. aasta jooksul kasvasid **Eestisse tehtud välisinvesteeringud** 16% võrra ning ulatusid aasta lõpus 336 mld kroonini (vt tabel 2.1). Neist pisut üle poole oli paigutatud finantsvahendusse, väiksemas mahus kinnisvarasse, rentimisse ja äritegevusse, töötlevasse tööstusse ning hulgi- ja jaekaubandusse (vt tabel 2.2). Valdavalt pärinesid investeeringud Rootsist (37%), Soomest (22%) ja Ühendkuningriigist (9%).

Tabel 2.1. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon (mln kr)

	31.12.2005	Osatähtsus (%)	31.12.2006	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÄLISNÕUDED (VÄLISAKTIVA)	141 454,3	100,0	184 282,3	100,0	30,3
Otseinvesteeringud välismaal	25 641,8	18,1	42 929,4	23,3	67,4
Aktisia- või osakapital ja reinvesteeringud	20 151,5	14,2	33 952,8	18,4	68,5
Muu otseinvesteeringukapital	5 490,3	3,9	8 976,6	4,9	63,5
Portfelliinvesteeringud	39 171,3	27,7	57 655,5	31,3	47,2
Omandiväärtpaberid	13 416,6	9,5	21 247,5	11,5	58,4
Võlaväärtpaberid	25 754,8	18,2	36 408,0	19,8	41,4
Võlakirjad	15 062,6	10,6	26 250,4	14,2	74,3
Rahaturuinstrumentid	10 692,2	7,6	10 157,6	5,5	-5,0
Tuletisinstrumentid	360,1	0,3	546,3	0,3	51,7
Muud investeeringud	50 508,1	35,7	49 996,0	27,1	-1,0
Kaubanduskrediit	8 975,8	6,3	12 824,0	7,0	42,9
Laenud	20 524,4	14,5	22 074,3	12,0	7,6
Pikaajalised	5 839,7	4,1	7 878,1	4,3	34,9
Lühiajalised	14 684,7	10,4	14 196,2	7,7	-3,3
Sularaha ja hoiused	20 038,9	14,2	13 954,8	7,6	-30,4
Muud nõuded	969,0	0,7	1 143,0	0,6	18,0
Reservvara	25 773,0	18,2	33 155,2	18,0	28,6
VÄLISKOHUSTUSED (VÄLISPASSIVA)	289 829,0	100,0	336 483,3	100,0	16,1
Otseinvesteeringud Eestis	149 256,6	51,5	150 465,6	44,7	0,8
Aktisia- või osakapital ja reinvesteeringud	134 672,1	46,5	129 666,0	38,5	-3,7
Muu otseinvesteeringukapital	14 584,6	5,0	20 799,6	6,2	42,6
Portfelliinvesteeringud	44 679,5	15,4	46 226,6	13,7	3,5
Omandiväärtpaberid	15 808,0	5,5	22 420,7	6,7	41,8
Võlaväärtpaberid	28 871,6	10,0	23 805,9	7,1	-17,5
Võlakirjad	28 394,6	9,8	23 695,6	7,0	-16,5
Rahaturuinstrumentid	477,0	0,2	110,3	0,0	-76,9
Tuletisinstrumentid	132,4	0,0	394,3	0,1	197,9
Muud investeeringud	95 760,4	33,0	139 396,8	41,4	45,6
Kaubanduskrediit	10 607,9	3,7	13 797,5	4,1	30,1
Laenud	54 219,0	18,7	73 340,5	21,8	35,3
Pikaajalised	41 333,4	14,3	58 854,5	17,5	42,4
Lühiajalised	12 885,5	4,4	14 486,0	4,3	12,4
Sularaha ja hoiused	28 205,6	9,7	49 286,4	14,6	74,7
Muud kohustused	2 727,9	0,9	2 972,4	0,9	9,0
NETOINVESTEERIMISPOSITSIOON	-148 374,7		-152 200,9		2,6
Pikaajaline	-143 836,4		-132 039,8		-8,2
Lühiajaline	-4 538,3		-20 161,2		344,2
KOGUVÄLISVÕLG	149 591,7		199 674,8		33,5
NETOVÄLISVÕLG	-31 750,2		-55 563,7		75,0
Valitsemissektor	8 196,1		13 826,8		68,7

⁵ Vt „Maksebilansistatistika aegriidade korrigeerimine“ lk 7

Tabel 2.2. Rahvusvaheline investeerimispositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Nõuded			Kohustused		
Tegevusalad					
	31.12.2005	31.12.2006		31.12.2005	31.12.2006
Finantsvahendus	71,3	63,9	Finantsvahendus	53,1	52,0
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	9,3	9,8	Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	16,3	15,8
Avalik sektor	6,5	9,3	Töötlev tööstus	10,0	10,1
Hulgi- ja jaekaubandus; remont	5,3	6,3	Hulgi- ja jaekaubandus; remont	7,3	8,2
Töötlev tööstus	3,3	3,9	Veondus, laondus ja side	4,8	6,0
Muud	4,2	6,8	Muud	8,5	7,9
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
Saksamaa	11,0	10,9	Rootsi	37,8	37,0
Läti	9,8	10,7	Soome	20,5	21,8
Leedu	15,6	9,6	Ühendkuningriik	11,8	9,3
Venemaa	7,6	8,2	Saksamaa	3,8	3,5
Ühendkuningriik	6,5	7,6	Ameerika Ühendriigid	3,2	2,8
Ülejäänud riigid	49,5	53,1	Ülejäänud riigid	22,9	25,6
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

2006. aastal toimunud intensiivne muu kapitali (laenud ja hoiused) sissevool ja meetoodiline muutus hinnarvestuses mõjutas aasta lõpuks ka Eestisse paigutatud välisinvesteeringute positsiooni struktuuri. Muude investeeringute positsioon kasvas ligi poole võrra ning nende osakaal moodustas aasta lõpus 41% kõigist välisinvesteeringutest. Otseinvesteeringute positsioon jäi samaks, moodustades välisinvesteeringutest 45% ehk 150 mld krooni. Portfelliinvesteeringute positsiooni tagasihoidliku kasvu tõttu langes ka nende osakaal väliskohustuste kogumahas. **Eestisse tehtud välismaiste otseinvesteeringute** puhul olid eelistatumad tegevusalad kinnisvara, rentimine ja äritegevus (30%), finantsvahendus (28%) ja töötlev tööstus (18%; vt tabel 2.3). 40% otseinvesteeringutest tegid Rootsi ja neljandiku Soome investorid.

Eesti investeeringud välismaale suurenesid aastaga ligi kolmandiku võrra ning olid 184 mld krooni. 64% välismaale paigutatud investeeringutest tegid finantsvahenduse investorid; vähemal määral investeerisid välismaale kinnisvara, rentimise ja äritegevuse, avaliku sektori ning hulgi- ja jaekaubanduse investorid. Eesti investorid eelistasid peamiselt Saksamaad, Balti riike, Venemaad ja Ühendkuningriike.

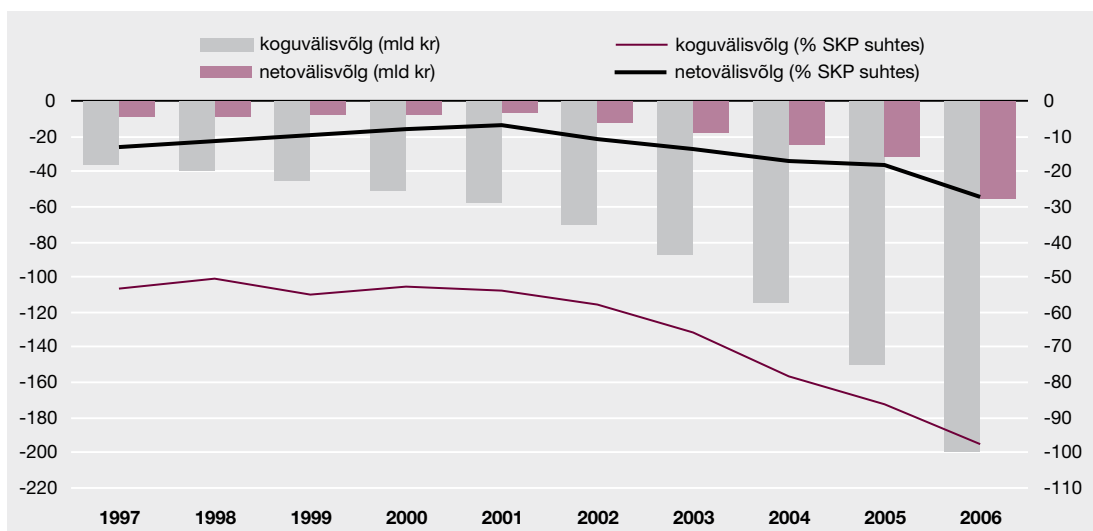
Võrreldes 2005. aasta lõpu seisuga tõusis 2006. aasta lõpuks välismaale paigutatud investeeringute struktuuris oluliselt otseinvesteeringute ja langes muude investeeringute osakaal. **Välismaale tehtud otseinvesteeringute** positsioon kasvas aastaga ligi 70% ning moodustas välisnõuetest 23% (2005. aasta lõpus 18%). Ka portfelliinvesteeringute positsioon suurenes (ligi 50%) ning need moodustasid välisnõuetest kolmandiku. Aktiivsemad välismaale otseinvesteeringud olid finantsvahenduse (38%), kinnisvara, rentimise ja äritegevuse (32%) ning veonduse, laonduse ja side (10%) esindajad (vt tabel 2.3). Eesti investorid eelistasid investeerida eelkõige naaberriikidesse: nii Läti kui ka Leetu paigutati kolmandik otseinvesteeringutest, Venemaale 9%.

Eesti netoinvesteeringimispositsioon oli väliskohustuste ülekaalu tõttu 2006. aasta lõpus 152 mld krooni ulatuses negatiivne, ulatudes 74%ni sisemajanduse koguprodukti (SKP) mahust. Netoinvesteeringimispositsioonist 87% oli pikaajaline kapital.

Tabel 2.3. Otseinvesteeringupositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Välismaal			Eestis		
Tegevusalad					
	31.12.2005	31.12.2006		31.12.2005	31.12.2006
Finantsvahendus	44,0	38,0	Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	27,8	29,8
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	24,1	31,8	Finantsvahendus	38,8	28,1
Veondus, laondus ja side	11,0	10,2	Töötlev tööstus	14,9	17,5
Hulgi- ja jaekaubandus; remont	7,4	8,0	Hulgi- ja jaekaubandus; remont	8,8	10,4
Töötlev tööstus	4,2	3,8	Veondus, laondus ja side	3,5	7,0
Muud	9,4	8,1	Muud	6,2	7,3
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
Läti	30,1	34,3	Rootsi	47,3	39,5
Leedu	31,6	32,3	Soome	23,2	26,4
Venemaa	13,2	8,9	Ühendkuningriik	2,4	3,8
Küpros	9,1	8,5	Holland	3,3	3,4
Soome	3,6	4,8	Norra	2,2	3,3
Ülejäänud riigid	12,4	11,3	Ülejäänud riigid	21,6	23,6
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

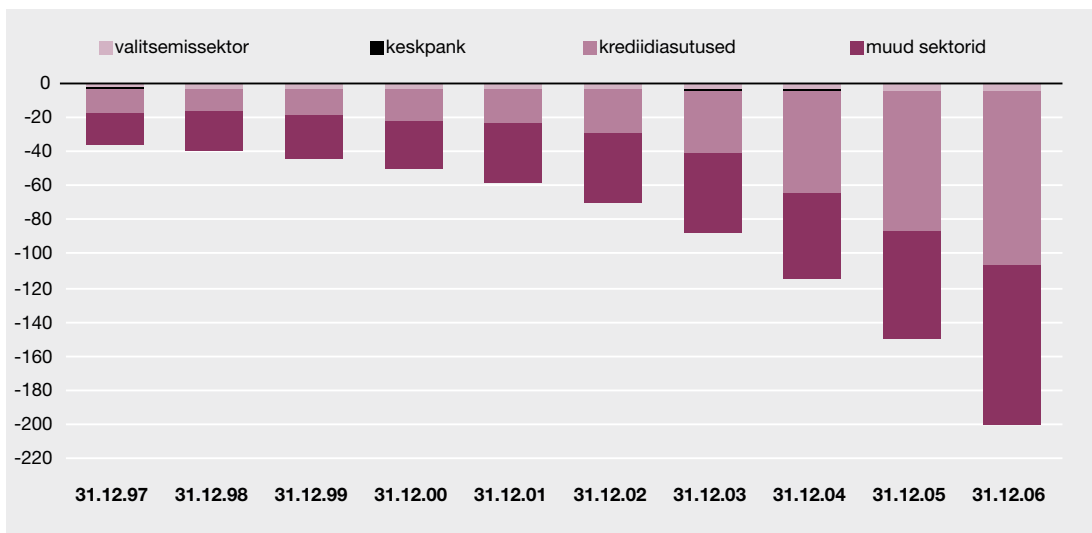
Eesti kõigi sektorite võlakohustused kasvasid aastaga kolmandiku võrra ning moodustasid aasta lõpus 200 mld krooni ehk 98% SKP suhtes. Koguvälisvõla suurenemist mõjutasid eelkõige muud sektorid ja krediidiasutused, mille võlakohustused kasvasid vastavalt poole ja neljandiku võrra. Krediidiasutuste võlad hõlmasid koguvälisvõlast poole ning muude sektorite võlad 28%. Võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahe ehk netovälisvõlg suurenes 75% ja ulatus 56 mld kroonini (27% SKP suhtes; vt tabel 2.4 ja joonis 2.1). Koguvälisvõlg moodustas 59% väliskohustuste mahust. Jättes kõrvale otseinvesteeringu-ettevõtete grupisisesed võlad, hõlmasid 57% koguvälisvõlast pikaajalised võlakohustused. Võlanõuete puhul oli pikaajaliste võlanõuete osakaal 38%. Eesti kogu- ja netovälisvõlast majandussektorite järgi annavad ülevaate joonised 2.2 ja 2.3.

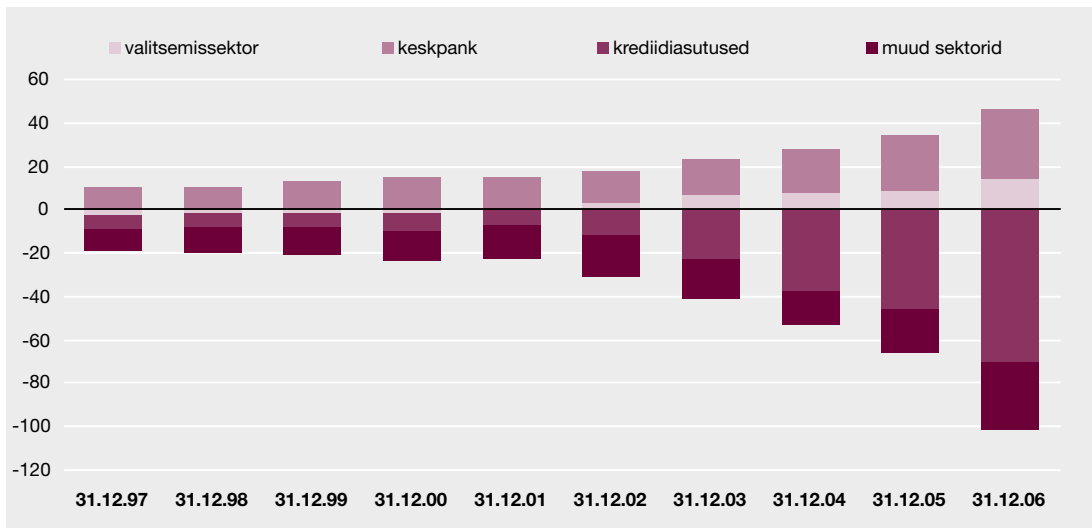
Joonis 2.1. Eesti majanduse kogu- ja netovälisvõlg (mld kr; vasak telg) ja % SKP suhtes (parem telg)

Tabel 2.4. Välisvõlg (mln kr)

	31.12.2005	Osatäh- sus (%)	31.12.2006	Osatäh- sus (%)	Muut (%)
VÕLAKOHUSTUSED					
I Valitsemissektor	4 799,6	3,2	4 713,4	2,4	-1,8
Lühiajalised	871,4				
Pikaajalised	3 928,2	2,6	4 713,4	2,4	20,0
II Keskpank	48,4	0,0	459,1	0,2	848,4
Lühiajalised	48,4	0,0	445,9	0,2	821,1
Pikaajalised			13,2		
III Krediidiasutused	81 481,6	54,5	101 522,1	50,8	24,6
Lühiajalised	38 512,5	25,7	47 668,0	23,9	23,8
Pikaajalised	42 969,1	28,7	53 854,1	27,0	25,3
IV Muud sektorid	38 302,4	25,6	56 508,1	28,3	47,5
Lühiajalised	12 787,6	8,5	22 761,8	11,4	78,0
Pikaajalised	25 514,9	17,1	33 746,3	16,9	32,3
V Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	24 959,7	16,7	36 472,0	18,3	46,1
KOGUVÄLISVÕLG	149 591,7	100,0	199 674,8	100,0	33,5
VÕLANÕUDED					
I Valitsemissektor	12 995,7	11,0	18 540,2	12,9	42,7
Lühiajalised	7 902,4	6,7	4 342,7	3,0	-45,0
Pikaajalised	5 093,3	4,3	14 197,6	9,9	178,7
II Keskpank	25 735,6	21,8	33 079,8	23,0	28,5
Lühiajalised	20 046,9	17,0	24 123,5	16,7	20,3
Pikaajalised	5 688,7	4,8	8 956,4	6,2	57,4
III Krediidiasutused	36 254,8	30,8	31 148,9	21,6	-14,1
Lühiajalised	21 322,0	18,1	22 445,7	15,6	5,3
Pikaajalised	14 932,8	12,7	8 703,3	6,0	-41,7
IV Muud sektorid	26 989,9	22,9	36 693,0	25,5	36,0
Lühiajalised	16 036,5	13,6	23 791,3	16,5	48,4
Pikaajalised	10 953,4	9,3	12 901,8	9,0	17,8
V Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	15 865,5	13,5	24 649,0	17,1	55,4
VÕLANÕUDED KOKKU	117 841,5	100,0	144 111,1	100,0	22,3
NETOVÄLISVÕLG (võlanõuded miinus võlakohustused)					
I Valitsemissektor	8 196,1		13 826,8		68,7
Lühiajaline	7 031,0		4 342,7		-38,2
Pikaajaline	1 165,1		9 484,1		714,0
II Keskpank	25 687,2		32 620,8		27,0
Lühiajaline	19 998,5		23 677,6		18,4
Pikaajaline	5 688,7		8 943,2		57,2
III Krediidiasutused	-45 226,8		-70 373,2		55,6
Lühiajaline	-17 190,5		-25 222,4		46,7
Pikaajaline	-28 036,3		-45 150,8		61,0
IV Muud sektorid	-11 312,5		-19 815,0		75,2
Lühiajaline	3 249,0		1 029,5		-68,3
Pikaajaline	-14 561,5		-20 844,5		43,1
V Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	-9 094,2		-11 823,0		30,0
NETOVÄLISVÕLG KOKKU	-31 750,2		-55 563,7		75,0

Joonis 2.2. Eesti koguvälisvõlg majandussektorite järgi (mld kr)

Joonis 2.3. Eesti netovälisvõlg majandussektorite järgi (mld kr)

III MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE

Välissektori statistika metoodiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon (*Balance of Payments Manual 5th Edition*), millest lähtuvalt arendatakse ka maksebilansistatistika Eesti mudelit. Järgnevalt tutvustame lähemalt kolme põhidokumendi (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) olemust ning olulisemaid põhimõisteid, kirjete sisu, avaldamispoliitikat ja koostamise süsteemi.

MAKSEBILANSS

Oma olemuselt on maksebilanss ühest küljest riigi kõikide institutsionaalsete sektorite konsolideeritud kasumiaruanne, teisest küljest aga nende koondbilanss. Ettevõtte finantsaruanded kajastavad üksikettevõtja suhteid teda ümbritseva keskkonnaga. Maksebilansi ülesanded on teoreetiliselt samad, kuid ettevõtjaks on riigi majandus tervikuna ja teda ümbritsevaks keskkonnaks ülejäänud maailm.

Maksebilanss on statistiline aruanne, mis summeerib konkreetse riigi teatud perioodi jooksul sooritatud majandustehingud ülejäänud maailmaga. Perioodiks on tavaliselt kuu, kvartal või aasta.

Kuna maksebilanss kajastab tehinguid teatud ajaperioodil, siis on maksebilansi kirjete väärtused *voomuutujad*.

Maksebilanss koosneb *jooksevkontost*, mis kajastab välismajandustegevusest saadavate tulude kujunemist, ning *kapitali-, finants- ja reservvara kontost*, mis näitab jooksevkonto finantseerimist ehk *välisfinantseerimisallikate* struktuuri.

Jooksevkonto jaguneb neljaks osaks⁶: *kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanded*. Kaupade ja teenuste kontodel kirjendatakse kõik kaupade ja teenuste müügist saadaolevad ning ostmisel tasumisele kuuluvad summad. Tulukonto kajastab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamisega ja kasutada andmisega seotud tulusid. Jooksevülekannetena on vaadeldavad kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega ega samastu kapitaliülekannetega.

Finantseerimisallikad jagunevad kolme konto vahel: *kapitalikonto, finantskonto* ja *reservvara konto*. Kapitalikontosse kirjendatakse peamiselt investeeringu iseloomuga välisabi, immateriaalse varaga seotud tehinguid (nt intellektuaalse omandi ostmine või loovutamine), võlgade andeksandmine ning muud kasutada oleva kogutulu kujunemisega mitteseotud rahvusvahelised kapitaliülekanded. Finantskonto kajastab välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja põhikategooriasse: *otseinvesteeringud, portfelliinvesteeringud, tuletusinstrumendid* ja *muud investeeringud*. *Reservvara* konto näitab Eesti puhul keskpanga kulla- ja välisvaluutareservide muutumist.

Maksebilansi koostamise aluseks ei ole riigi territoorium. Maksebilansitehing on üldjuhul *residendi* ja *mitteresidendi* vaheline tehing, milleks ei ole ainult raha liikumine. Maksebilanss koostatakse *tekkepõhiselt*, st tehingu registreerimise aluseks on ajahetk, millal tehing poolte vahel sõlmiti või omandiõigus muutus, sõltumata asjaolust, kas raha on tegelikult laekunud või makstud. Kõik maksebilansitehingud kajastatakse *turuhindades*.

⁶ Maksebilansistatistika põhimõistetest ning kirjete sisust antakse ülevaade eraldi peatükkides.

Maksebilansi koostamisel lähtutakse kahekordse kirjendamise põhimõttest. Igal tehingul on kaks võrdse summana, kuid erinevatel kirjetel ja vastasmärgiga kajastuvat poolt: *kreedit* (+) ja *deebet* (-). Kreedit näitab meie kasutuses olevate finantsressursside suurenemist, deebet aga kõnealuste ressursside kasutamist (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Kreedit ja deebet

	Ressursside suurenemine	Ressursside kasutamine
	KREEDIT „+”	DEEBET „-”
Jooksevkonto	Kaupade eksport	Kaupade import
	Teenuste müük	Teenuste ost
	Tulu sissevool	Tulu väljavool
	Ülekannete sissevool	Ülekannete väljavool
Kapitalikonto	Kapitaliülekannete sissevool	Kapitaliülekannete väljavool
Finantskonto	Välisnõuete vähenemine	Välisnõuete suurenemine
	Väliskohustuste suurenemine	Väliskohustuste vähenemine
Reservvara	Reservvara vähenemine	Reservvara suurenemine

Ideaaljuhul peab seega maksebilansi kõigi kirjete summa võrduma nulliga. Maksebilansi koostamise keerukuse ja ulatuse tõttu tekivad statistilise info kogumisel aga alati ebatäpsused. Viimaseid kajastatakse maksebilansi tasakaalu viimiseks *vigade ja täpsustuste* kirjel.

Maksebilansi standardesituse kohaselt kajastatakse jooksevkontol ning kapitalikontol kõigi kirjete deebet- ja krediti käibed eraldi. Finantskontol ja reservvarade kontol tuuakse välja üksnes *netokirjed* (deebet- ja krediti summa).

RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON

Rahvusvaheline investeerimispositsioon (-seis) on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite finantsvarade ja -kohustuste konsolideeritud koondbilans ehk varade ja ressursside seis kindlal kuupäeval väljendatuna selle kuupäeva turuhindades.

Kuna konsolideerimisel sektoritevahelised ja -sisesed nõuded ja kohustused vastastikku taanduvad, kajastab rahvusvaheline investeerimispositsioon vaid riigi kui terviku *välisnõudeid ja -kohustusi*. Investeerimispositsioon erineb klassikalisest bilansist selle poolest, et investeerimispositsioonis ei võeta arvesse Eestis asuvat residentidele kuuluvat reaalaru ja omakapitali. See on ka põhjus, miks investeerimispositsioon (-seis) pole tasakaalus.

Netoinvesteerimispositsioon on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite välisaktiivate ja -passiivate vahe.

Kui välisnõuded ületavad väliskohustusi, siis on riigi netoinvesteerimispositsioon *positiivne* ning näitab ülejäänud maailma netovõlga sellele riigile. *Negatiivne* netoinvesteerimispositsioon näitab aga selle riigi võlga ülejäänud maailmale.

Otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised nõuded ja kohustused kajastatakse maksebilansis kokkuleppeliselt *netopõhimõttel (directional principle)*:

- Eestisse tehtud otseinvesteeringutest (kohustustest) arvatakse maha kõik otseinvesteeringuettevõtja nõuded otseinvesteeriijatele;
- Eestist välismaale suunatud otseinvesteeringutest (nõuetest) arvatakse maha kõik otseinvesteeriijate kohustused otseinvesteeringuettevõtjate ees.

Investeeringu koostamisel järgitakse samu põhimõtteid ja mõisteid, mida maksebilansi puhul. Neist olulisemad on *tekkepõhine arvestuspõhimõte* ning seisude kajastamine positsiooni koostamise päeva *turuhindades*.

Noteerimata väärtpaperite puhul ei ole turuväärtus alati kättesaadav ja selle kaudne hindamine on keerukas. Eesti Pank kasutas nimetatud aktsiate puhul kuni 2006. aastani Eesti residentide aktsiakohustuste hindamisel Eesti Väärtpaperite Keskregistris sisalduvat informatsiooni. Kuna samade aktsiate hindamisega partnerriigi koostatavas investeeringu koostamises pole vastav info üldjuhul kättesaadav, põhjustab see riikidevahelisi statistilisi asümmeetriaid. Seetõttu otsustati Euroopa Liidu statistika töögruppide üksmeelse otsusega kajastada noteerimata aktsiad ühtsuse saavutamiseks nende raamatupidamisväärtuses (omakapital jagatud aktsiate arvuga), mis on üldjuhul turuhinnast madalam. Eesti Pank rakendab kõnealust meetodit alates 2007. aasta I kvartalist (vt „Maksebilansistatistika aegridade korrigeerimine“ lk 7).

Noteeritud ettevõtete aktsiate kajastamisel kasutatakse turuhinda. Börsilt lahkumise hetkel olevale kvartalile rakendatakse turuväärtust, mis seejärel viiakse nelja järgneva kvartali jooksul raamatupidamisväärtusesse.

Kuna rahvusvaheline investeeringu koostamine kajastab varade seisut muutusi ajahetkel, siis on investeeringu koostamises kirjade väärtused *varumuutuvad*.

VÄLISVÕLG

Välisvõlastatistika koostamise aluseks on rahvusvahelises investeeringu koostamises kajastatud välisnõuded ja -kohustused, mis on oma olemuselt võlad, st millega kaasneb tagasimaksmise kohustus. Võlaarvestusse ei kuulu aktsia- või osakapitali tehtud otse- ja portfelliinvesteeringud, reinvesteeriid (taasinvesteeriid) tulu (eelmistel perioodidel ja jooksva perioodi jaotamata kasum/kahjum ja omakapitali reservid) ega tuletisinstrumendid. Samuti ei arvata välisvõla hulka keskpanga kullavarusid ja Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuid ehk SDR*e (special drawing rights)*⁷.

Välisvõlga iseloomustavatest näitajatest on olulisemad:

- **koguvälisvõlg (brutovälisvõlg), mis summeerib kõikide institutsionaalsete sektorite võla iseloomuga väliskohustused;**
- **netovälisvõlg, mis näitab riigi kõikide institutsionaalsete sektorite tagasimaksmisele kuuluvate, st võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahet.**

⁷ Vt „Kirjete sisu“: reservvara.

Erinevalt rahvusvahelisest investeerimispositsioonist, kus kajastatakse otseinvesteeringuid *netopõhimõtte* (*directional principle*) alusel, ei vähenda residentse otseinvesteeringuettevõtja poolt otseinvesteeri-
le antud laenud otseinvesteeringukohustust, vaid need viiakse võlaarvestuses bilansi nõuete poolele. Samamoodi ei arvata ka Eesti residentide välismaal asuvatelt otseinvesteeringuettevõtjatelt saadud laene maha Eesti otseinvesteeringunõuetest välismaal, vaid liidetakse võlakohustustega.

Nagu rahvusvahelise investeerimispositsiooni puhul, on ka välisvõla seisuga kajastavad näitajad *varumuutujad*.

PÕHIMÕISTED

- **CIF-hind** (ingl k *cost, insurance, freight*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega ostja maa tollipiirini.
- **FOB-hind** (ingl k *free on board*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega müüja maa tollipiirini.
- **Institutsionaalsed sektorid** on välissektori statistikas jaotatud järgmiselt:
 - *valitsemissektor* – kesk- ja kohalike omavalitsuste haldusalasse kuuluvad riigivalitsemis- ja riigikaitseorganid; kesk- ja kohalike omavalitsuste eelarvest finantseeritavad teadus-, uurimis-, tervishoiu-, sotsiaalhooldus-, haridus-, kultuuri- ja spordiasutused ning riiklikud fondid ja sihtasutused;
 - *keskpank* – Eesti Pank kui riigi keskpank;
 - *krediidiasutused* – Eesti Panga litsentsi omavad krediidiasutused kui eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on õigus võtta avalikusele vastu rahalisi hoiuseid ja teisi tagasimakstavaid vahendeid ning anda oma vastutusel laene ja sooritada teisi krediidiasutuste seaduses loetletud tehinguid;
 - *muud sektorid* – ülejäänud erasektor (äriühingud ja kodumajapidamised).
- **Kapitalirent** – laen (renditehing) vara soetamiseks tingimusel, et krediidiobjekt jääb vara maksumuse ja intresside kustutamiseni rendileandja omandusse.
- **Lühiajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga kuni üks aasta (kaasa arvatud).
- **Lühiajaline positsioon** – netoinvesteeringu positsioon, mille arvestuse aluseks on lühiajalised välisnõuded ja -kohustused. Keskpanga reserve loetakse nende iseloomu tõttu kokkuleppeliselt lühiajalisteks.
- **Mitteresident** – kõik ülejäänud isikud, kes pole hõlmatud mõistega *resident*.
- **Pikaajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta.
- **Pikaajaline positsioon** – netoinvesteeringu positsioon, mille arvestuse aluseks on pikaajalised välisnõuded ja -kohustused. Otseinvesteeringuid loetakse nende iseloomu tõttu kokkuleppeliselt pikaajalisteks.

- **Repotehing** – laen väärtpaperite tagatisel.
- **Resident:**
 - 1) Eesti Vabariigi riigorganid ja asutused kõige laiemas tähenduses (seadusandlik, täidesaatev ja koh-tuvõim ning nende asutused, põhiseaduslikud institutsioonid), samuti kohalikud omavalitsusüksus-ed ja nende asutused;
 - 2) välisriigis asuvad Eesti diplomaatilised, konsulaar- ja teised ametlikud esindused, samuti muud majandus- ja kommertstegevusega mittetegelevad Eesti asutuste ja organisatsioonide esindused välismaal;
 - 3) Eesti Vabariigi seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused;
 - 4) Eestis registreeritud eraõiguslikud juriidilised isikud;
 - 5) Eesti õiguskorraga lubatud Eestis asutatud ja tegutsevad ning osalist õigusvõimet omavad isikute ühendused ja organisatsioonid, mis ei ole juriidilised isikud;
 - 6) Eestis registreeritud välismaa juriidiliste isikute filiaalid ja esindused;
 - 7) Eestis elavad Eesti kodanikud;
 - 8) Eestis elavad välismaalased, kellel on alaline elamisluba;
 - 9) Eestis elavad välismaalased, kellel on tähtajaline elamisluba vähemalt üheks aastaks;
 - 10) välisriigis õppivad või ravil viibivad isikud, sõltumata õpingute või ravi kestvusest;
 - 11) välisriigis viibivad, immuniteeti ja diplomaatilisi privileege kasutavad Eesti Vabariigi diplomaadid, sõ-javäelased, konsulaar- ja teiste ametlike esinduste töötajad ja nende perekonnaliikmed;
 - 12) laevameeskonnad, hooaja- ja piiriülesed töötajad, sõltumata nende välisriigi territooriumil viibimise kestvusest;
 - 13) kokkuleppelised majandusüksused, mis esindavad Eesti territooriumil asuvat kinnisvara (maa tema oluliste osadega).

KIRJETE SISU

- **Väliskaubanduskonto** – arvestab seda osa kaupade sisse- ja väljaveost, mis võtab osa sisemajan-duse koguprodukti moodustamisest. Selleks on
 - import rahvuslikuks tarbimiseks – vabaks ringluseks imporditud kaubad, mille puhul kauba eest maksavad residentid;
 - rahvuslik eksport – eksport, mille müügist laekub tulu residentidele;
 - kaupade töötlemisega seotud kaupade sisse- ja väljavedu.

Eesti väliskaubanduskonto koostamise aluseks on ametliku väliskaubandusstatistika *põhikaubanduse süsteem (special trade system)*, mille järgi kaubad võetakse arvele siis, kui need ületavad sisekäibe ehk vaba ringluse piiri⁸. Eksport ei sisalda eelnevalt tollilattu imporditud kaupade taasväljavedu ega vormista-mist vee- ja õhusõidukite varudeks. Import ei sisalda imporditud kaupade tolliladustamist, lisatud on aga kaupade tarded tollilaost vabaks ringluseks ja töötluseks. Kuna ametliku väliskaubandusstatistika ja tolli-statistika koostamine ei ole kooskõlas maksebilansi koostamise põhimõtetega (import CIF-hindades, resi-

⁸ Kasutusel on ka üldkaubanduse süsteem (*general trade system*), mis registreerib kaupade liikumist üle tollipiiri. Maksebilansi koostamise seisukohalt pole selline lähenemisviis sobiv, kuna hõlmab ka mitteresidentidele kuuluva kauba liikumist läbi Eesti territooriumil asuvate tolliladude.

dentsuse printsiip vs territoriaalsuse printsiip jne), tehakse maksebilanssi vajalikud täiendused, millest olulisemad on

- a) tollis deklareerimata kaubad, mis ei ole ületanud sisekäibe piiri, kuid mis on olnud maksebilanssihingute objektiks (nt välisvetes püütud kala);
- b) transpordivahendite välisriigis viibimise vältel ostetud kaubad: kütus, proviant, müügikaup jms;
- c) ostetud ja müüdnud kapitalikaupade remonditeenus;
- d) impordi ümberarvestus FOB-hinda, st kauba veo- ja kindlustuskulude lahutamine;
- e) hinnamoonutuste arvestamine kaupade ekspordil läbi tolliladude ja vabatsooni;
- f) hinnangud varimajandustegevuse kohta.

Alates 1. maist 2004 põhineb väliskaubandusstatistika kahe aruandlussüsteemi kombinatsioonil. Kaubavahetust Euroopa Liidu väliste riikidega arvestatakse endiselt Maksu- ja Tolliametile esitatud tollideklaratsioonide alusel (nn Extrastat). Ühendusesisene kaubavahetus registreeritakse nn Intrastati küsitluse abil, mille korraldajaks on Statistikaamet (vt www.stat.ee). Kui Extrastat võimaldab endiselt kasutada põhiskaubandussüsteemi, jättes välja kaubavahetuse läbi tolliladude, siis Intrastat ei võimalda andmetest välja filtreerida läbi vaheladude liikunud kaupa, mis reaalselt Eesti siseturule ei jõua, kajastades seega pigem üldkaubanduse põhimõtteid. Seetõttu on nii kaupade sisse- kui väljaveo üldine tase varasemate perioodidega võrreldes kõrgem ja aegridade võrdlemisel tuleb seda eripära silmas pidada. Samuti pole Intrastati aruannete struktuurierinevuste tõttu tollideklaratsioonidega võrreldes enam piisava täpsusega võimalik eristada nn normaaleksporti ja -importi töötluskaupade sisse- ja väljaveost.

- **Teenuste konto** kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid:
 - *veoteenus* – reisijateveo-, kaubaveo- ning muud veoteenused olulisemate veondusliikide (mere-, õhu-, raudtee-, maantee-, muu transport) lõikes.
 - *reisiteenus* – kajastavad turistide ja ühepäevaküllastajate reisipakettidele ning reisi sihtriigis kaupadele ja muudele teenustele tehtud kulutusi. Reisisiteenus sisaldavad lisaks eeltoodule ka kulutusi haridusele ja raviteenustele sihtriigis. Kui üldjuhul loetakse turismiks välismaal viibimist kuni ühe aasta jooksul, siis õppurite ja ravivajajate puhul ajaline piirang puudub. Turismi eristab reisisiteenusest asjaolu, et rahvusvahelise tava järgi turismiteenus peetakse rahvusvahelisi reisijateveo teenuseid kajastatakse maksebilanssi veoteenusete kirjetel;
 - *sideteenus* – maksed telekommunikatsiooniteenusete (tele- ja raadiotranslatsioon, telegraafiside, teleksi- ja faksiside, satelliit- ja kaabeltelevisioon, elektronpost jms) ja posti- ning kulleriteenusete (postisaadetiste pakkimine, lähetamine, vedu ja kättetoimetamine, postkastide rent jms) eest;
 - *ehitusteenus* – hõlmab üldjuhul residentide ehitustööde maksumust, mis on seotud ehitusobjektidega välisriigis, ja mitteresidentide ehitustööde maksumust, mis on seotud ehitusobjektidega Eestis. Ehitusteenusena käsitletakse objekte või töid üldjuhul lõpetamistähtajaga kuni üks aasta;
 - *kindlustusteenus* – elu- ja kahjukindlustuslepingute (-poliiside) sõlmimisel saadavad ja makstavad teenustasud, samuti kahjukäsitluskulud, kindlustusekspertiisid jne. Kahjukindlustuslepingute kohased kindlustuspreemiaid ja väljamakstud kahjutasusid kajastatakse jooksevülekanne kontol, elukindlustuslepingute järgsed sisse- ja väljamaksed kajastatakse finantskontol muu pikaajalise kapitali kirjetel;
 - *finantsteenus* – finantsvahendus- ja selle abiteenused (v.a kindlustus), mis on seotud panganduse ja väärtpaberivahenduse komisjoni- ja teenustasudega, varahaldusega, kliiringuga, depositeerimiteenusetega, finantsnõustamisega jms;

- *arvuti- ja infoteenused* – maksed andmebaaside kasutamise ja arendamise, andmetöötluse ja programmeerimise, riistvarakonsultatsioonide, tarkvara juurutamise jms eest, samuti uudisteagentuuride teenused;
 - *autoriõigus- ja litsentsitasud* – maksed autoriõiguste, litsentside, frantsiiside, müügiõiguste, tööstusprotsesside või muu intellektuaalomandi kasutamise eest;
 - *kaubandus- ja muud kaubandusega seotud teenused* – kaubamaaklerite ja vahendajate komisjoni- ja teenustasud. Kaubandusteenuseks on residentide poolt välisriigis ostetud kaupade maksumuse ja nende poolt samal perioodil välisriigis edasimüüdud kaupade maksumuse vahe. Tingimuseks on, et kaup ise ei ületa Eesti riigipiiri;
 - *kasutusrent* – rendimaksud, mille puhul rentnik kasutab lepinguperioodi kestel vara ning lepingu lõppedes tagastab selle rendileandjale (*kapitalirent* – vt allpool);
 - *mitmesugused äri-, kutsetegevuse ja tehnilised teenused* – äriteenused, mis on seotud konsultatsioonide (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jne), suhtekorralduse ja turundusega (reklaam, arvamus- ja turu-uuringud jne) või muude tehniliste teenustega (jätmete töötlemine ja utiliseerimine, keskkonnakaitse, arhitektuurilised ja insener-tehnilised teenused, trükiteenused jne);
 - *isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused* – raadio, televisiooni ja filmindusega seotud audio-visuaalsed teenused, kontserdi- ja muude ürituste korraldamine, esinemistasud ja -honorarid, näituse- ja muuseumiekspositsioonide korraldamine, produtsenditeenused ning muud spordi-, kultuuri- ja vaba aja teenused;
 - *valitsusteenused, mis ei sisaldu mujal* – muud valitsemissektori osutatud teenused, mis on seotud saatkonna- ja konsulaarteenustega ning sõjaväe- ja muude avaliku sektori poolt pakutavad teenustega, samuti riigilõivud ja teenustena saadav ning osutatav välisabi (välisabi vt ka *jooksevülekanded*).
- **Tulukonto** näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma:
 - a) *tööjõutulu* – kuni aastase töölepinguga välismaal teenitud ja Eestis välismaalastele makstud brutopalk ja tööandja poolt tehtud sotsiaaleraldised;
 - b) *investeeringutulu* – kajastab üldjuhul välisinvesteeringute (otse-, portfelli- ja muude investeeringute) nõuetelt saadavat ja kohustustelt makstavat *intressi-* ja *dividenditulu*. Kuna äriühingu tegevuskasumi tekkimise ning dividenditulu väljamaksmise vaheline ajaperiood võib olla pikk, on selle kasumi maksebilansis arvele võtmiseks kasutusele võetud *reinvesteeringutulu* kontseptsioon. *Reinvesteeringutulu (taasinvesteeringutulu) tulu* kujutab endast investeeringu suurusele vastavat proportsionaalse osa muutust investeeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või kahjumis, mida teisest küljest vaadeldakse kui täiendavat investeeringut äriühingusse. Kuna dividendide väljamaksmisel reinvesteeringutulu vähenevad, võib reinvesteeringutulu kontseptsiooni vaadelda kui dividendide tekkepõhist arvestust. Kuna selline arvestusviis on statistiliselt keeruline ning vajalikud andmed pole alati kättesaadavad, on lihtsuse mõttes kokku lepitud, et seda kasutatakse üksnes otseinvesteeringusuhete puhul ja mitte portfelliinvesteeringute puhul.

Tulukontol ei arvestata realiseeritud ja realiseerimata kursi- ja hinnavahedest tekkinud raamatupidamislikke finantstulusid ja -kulusid, kuna maksebilansis kajastatakse finantsinstrumentide liikumist nende turuhinnas. Viimane koosneb raamatupidamislikult aga soetusmaksumusest ning realiseeritavast kursi- ja/või hinnakasumist/-kahjumist. Samuti ei kajastata reinvesteeringutulu all ebatähtselt laekuvate laenude mahakandmise ja andestamise ega erakorralisi kasumeid või kahjumeid.

- **Jooksevülekannete kontol** näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel. Jooksevülekanne on oma olemuselt ühepoolne, st rahaülekandele ei pea järgnema (või eelnema) kaubasaadetist või mõne teenuse osutamist ning see pole samas ka tulu tootmistegurite kasutamise eest. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega. Jooksevülekannete kirjetel kajastatakse vastukirjetena ka välisabina saadud ja osutatud teenuste ning kaupade maksumust. Jooksevülekannete konto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori ülekanded*;
- b) *muude sektorite ülekanded*.

Valitsemissektori ülekannete all mõistetakse neid summasid, mis on seotud Eesti avaliku sektori saadud ja makstud ülekannetega. Muude sektorite ülekannete koosseisus on peamiselt kindlustuslepingutega seotud rahavood ning *töötajate rahaülekanded*, kus näidatakse välisriikide töötajate (ka migrantide – isikud, kes võõrriigis elanud ja töötanud üle ühe aasta) rahasaadetised koduriiki juhul, kui neid on palganud võõrriigi ettevõtja.

- **Kapitaliülekanded** on ühepoolsed nagu jooksevülekandedki, kuid saadavad või makstavad summad ei muuda otseselt residentide kasutatavat kogutulu. Enamlevinud kapitaliülekanded on
 - a) mitmesugused maksed rahvusvahelistest fondidest infrastruktuuriobjektide ehituse finantseerimiseks;
 - b) migrantide ülekanded;
 - c) mittetootmislike mittefinantsiliste immateriaalsete varade (intellektuaalomandi) soetamine ja müük (frantsiisid, müügiõigused, kaubamärgid, tööstusprotsessid jms);
 - d) võlgade andeksandmine või mahakandmine.

Kapitalikonto vaatlleb rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori kapitaliülekanded*;
- b) *muude sektorite kapitaliülekanded*.

- **Otseinvesteeringuna** käsitletakse Eesti maksebilansis investeeringut, millega kaasneb investori oluline osalus, mis moodustab 10% ja enam investeeringuettevõtja aktsia- või osakapitalist⁹. Vastavalt rahvusvahelistele standarditele kajastatakse otseinvesteeringutena ka laenusuhteid ja muid rahapaigutusi ettevõtja ja temas olulist osalust omavate investorite vahel (v.a finantsvahendajad, mille puhul kajastatakse otseinvesteeringuna üksnes allutatud laenud).
 - *Otseinvesteeringuettevõtja* – ettevõtja, milles investor ehk otseinvesteeriija omab olulist osalust.
 - *Otseinvesteeriija* – investor, kes omab otseinvesteeringuettevõtjas olulist osalust.

Otseinvesteeringute konto jaguneb alljärgnevateks kirjeteks:

- a) otseinvesteeringuettevõtjate *aktsia-* või *osakapital*;
- b) *reinvesteeriitud* ehk *taasinvesteeriitud tulu* – otseinvesteeriijale kuuluv proportsionaalne osa otseinvesteeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või -kahjumis;

⁹ Otseinvesteering on idee poolest rahapaigutus, millega kaasneb investori oluline osalus ning otsustav hääleõigus otseinvesteeringuettevõtja juhtimisel, sõltumata konkreetsest osaluse määrast. Kuna selline lähenemisviis ei taga konkreetse investeeringu ühesugust käsitlust investeeringu teinud ja selle saanud riikides, on statistikavigade vähendamiseks rahvusvaheliselt soovituslik kasutada 10% piirmäära (*OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 1996).

c) *muu otseinvesteeringukapital* – otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised laenude, võlaväärtpaberite või kaubanduskrediidiga seotud nõuded ja kohustused.

- **Portfelliinvesteeringute** kontrol kirjendatakse nõuete ja kohustuste lõikes väärtpaberiinvesteeringud, mis jaotatakse alljärgnevalt:
 - a) *omandiväärtpaber* – väärtpaberiinvesteering ettevõtte aktsia- või osakapitali, millega ei kaasne olulist osalust, st see moodustab vähem kui 10% ettevõtja aktsia- või osakapitalist;
 - b) *võlaväärtpaber* – võlanõuet tõendav võlakiri ja rahaturuinstrument:
 - *võlakiri* – selle omaniku nõudeõigust tõendav väärtpaber, mis sisaldab laenuvõtja kohustust maksta laen kokkulepitud tähtajal laenuandjale tagasi ning tasuda intressid. Võlakiri on üldjuhul pikaajaline (lunastamistähtaeg üle ühe aasta);
 - *rahaturuinstrument* – rahaturul kaubeldav kõrge likviidsuse ning madala intressi- ja krediidiriskiga, reeglina alla ühe-aastase lunastamistähtajaga võlakohustus.

Portfelliinvesteeringud kajastatakse maksebilansis institutsionaalsete sektorite lõikes.

- **Tuletisinstrument** on finantsinstrumendi, indeksi või kaubaga seotud väärtpaber, mis võimaldab finantsriskidega kauplemist turul, s.o õigus või kohustus osta, müüa või vahetada finantsvara tulevikus kokkulepitud hulgal ja hinnaga. Enamlevinud tuletisinstrumendid on *optsioonid*, *forvardid*, *futuuriid* ja *vahetustehingud (swap)*. Maksebilansis kajastatakse tuletisinstrumente institutsionaalsete sektorite lõikes, nõuded ja kohustused eraldi.
- **Muud investeeringud** on kõik ülejäänud investeeringud, mis ei ole otse- või portfelliinvesteeringud ega seotud tuletisinstrumentidega:
 - *kaubanduskrediit* – müüdüd või ostetud kaupade ja teenuste eest laekumata või tasumata summad ning ettemaksud, mis kajastatakse tekkepõhiselt nii maksebilansi kui ka rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestuses;
 - *laenud* – institutsionaalsete sektorite lühi- ja pikaajalised laenusuhted, kui need ei ole seotud otseinvesteeringutega. Laenudena käsitletakse ka *kapitalirenti* ja *repotehinguid*;
 - *sularaha ja hoiused* – nõuetena kajastatakse residentide käsutuses olevat välissularaha ning välisriigi krediidiasutustes olevaid hoiuseid. Kohustuste poole moodustuvad mitteresidentide valduses olevad Eesti kroonid sularahana ning nende Eesti krediidiasutustes olevad hoiused;
 - *muud nõuded ja kohustused* – muud tähtajaks laekumata või tasumata summad (muu debitoorne ja kreditoorne välisvõlgnevus, viitvõlad jne), mis tulenevad tekkepõhisest majandusarvestusest, samuti muud teiste kirjetega mitteseotud nõuded ja kohustused. Sellel kirjel kajastatakse ka kindlustusseltside kogutud elukindlustuspreemiate eraldised ning nende väljamaksud.
- **Reservvara** – riigi keskpanga kulla- ja välisvaluutareservid, mis moodustavad Eesti rahasüsteemis krooni kattevara. Reservvaraks loetakse üldjuhul keskpanga kõrge likviidsusega kaubeldavaid välisaktiivaid, mis näidatakse järgnevatel kirjetel:
 - a) *rahaline kuld* – kullana hoitavad reservvarad;
 - b) *SDRid* – *special drawing rights* ehk laenamise eriõigus on Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) arvestusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast (USD, EUR, JPY ja GBP) koosnev korv. Igale RVFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenu tehingute ja mitmesuguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja RVFi vahel;

- c) *Rahvusvahelise Valuutafondi reservpositsioon* – laenu iseloomuga, liikmesriigile vajadusel kättesaadav sissemakse RVFi;
- d) *välisvaluuta* – välisvaluuta või sellega võrdväärsed reservvarad: välissularaha ja valuutahoised, omandiväärtpaberid, võlakirjad ja rahaturuinstrumentid ning tuletisinstrumentid;
- e) *muud nõuded* – muud likviidsed välisaktivad.

MAKSEBILANSI KOOSTAMISE SÜSTEEM

Maksebilansi koostamise maailmapraktikas on kasutusel kolm põhimõtteliselt erinevat süsteemi või nende kombinatsiooni:

- **küsitluste süsteem** (*survey system, transaction-based system*);
- **rahavoogude süsteem** (*settlements system, cash-based system*);
- **administratiivne süsteem** (*administrative system*).

Küsitluste süsteem põhineb infol, mis on kogutud erinevate statistiliste küsitlusvormide ja uuringute abil. Lähtuvalt vajadusest, uuritavast valdkonnast ning konkreetse riigi iseärasustest kasutatakse nii väljavõtetelisi kui ka kõikseid vaatlusi. Küsitlusvormid järgivad oma ülesehituselt kas maksebilansi või finantsaruannete struktuuri ja raamatupidamisarvestuse põhimõtteid. Küsitluste süsteemi eeliseks on selle paindlikkus, kuid teisest küljest raskendab statistiliste vaatluste läbiviimist nende kõrge hind, madal vastamismäär ning madal operatiivsus. Küsitluste süsteemi edukamate kasutajate hulka kuuluvad angloameerika riigid: Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Iirimaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada.

Rahavoogude süsteem tugineb residentsete pankade kaudu sooritatavate rahvusvaheliste maksete kogumisele, kodeerimisele ja töötlemisele. Vastavalt tehingu kirjeldusele antakse sooritatud maksetele või laekumistele kas kliendi, krediidasutuse või keskpanga poolt tehingukoodid, mis vastavad maksebilansi struktuurile. Rahavoogude süsteem võimaldab koguda üksikasjalikku ja operatiivset infot, kuid on samas piiratud. Rahavoogudes ei kajastu tekkepõhine arvestus, sageli puudub tehingu kirjeldus või maksebilansikood, esineb tasaarveldusi ning rahavood ei võimalda ka positsioonide kalkuleerimist. Seoses uute Euroopa Liidu õigusaktidega ja majanduse globaliseerumisega on enamik mandri-Euroopa riikidest sunnitud rahavoogude süsteemilt üle minema kombineeritud süsteemile.

Administratiivne süsteem kasutab infoallikana erinevate ametkondade poolt juba eelnevalt kogutud andmeid. Sellise süsteemi kasutamine eeldab avaliku sektori täielikku kontrolli välistehingute üle. Riike, mille maksebilanss põhineb üksnes administratiivsel infol, on vähe, kuid suuremal või vähemal määral kasutatakse seda lisaks küsitluste ja rahavoogude süsteemile peaaegu kõigis maades. Administratiivse süsteemi suur puudus on nõrk kontroll andmete kvaliteedi üle.

MAKSEBILANSI KOOSTAMINE EESTIS

Eesti alustas riigi maksebilansi koostamist 1992. aastal. Tolleaegse pangandussüsteemi nõrkuse tõttu võeti kasutusele küsitluste süsteem. Kuna see ei ole pidevalt muutuv majanduskeskkonnas küllalt paindlik, uuriti võimalusi maksebilansi koostamiseks rahavoogude alusel. Rahavoogude süsteem lisandus küsitluste süsteemile 1994. aastal. Seoses 1996. aastal alustatud rahvusvahelise investeerimispositsiooni koostamisega on üha tähtsamaks muutunud küsitlusvormid. Nende peamine eelis on võimalus koguda tekkepõhiseid andmeid ja muid näitajaid, mis rahavoogudes ei kajastu (nt kaubanduskrediit, reinvesteeringutulu).

Tänaseks on Eestis välja kujunenud oma maksebilansi koostamise *kombineeritud süsteem*. Kaks paralleelselt toimivat andmebaasi täiendavad teineteist ning lihtsustavad vigade avastamist. Nende sidumine administratiivse infoga tagab ühtlasi koostatavate dokumentide (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) parema kvaliteedi, mis on avatud ning madala kontsentreeritusega majandusruumi tingimustes tavaliselt raskendatud.

Maksebilansi ja välissektori muu kvartaalse statistika puhul on väga oluline küsitluste süsteem, mida täiendab rahavoogude abil kogutav info. Kuiste maksebilansside koostamisel kasutatakse lisaks keskpanga, krediidiasutuste ja valitsemissektori kuistele aruannetele rahavoogude süsteemi, mida täiendatakse mitmesuguste ökonomeetriliste mudelite abil. Kuist maksebilansi kiirhinnangut, mille avaldamine tuleneb Euroopa Liidu nõuetest, hakati avaldama alates 2002. aastast.

Erinevaid küsitlusvorme on hetkel kasutusel kümme, mille abil kogutakse kvartaalset teavet enam kui 3300 ettevõtjalt. Kvartaalne rahavoogude süsteem hõlmab ligi 145 000 maksebilansi koostamise aspektist olulist tehingut, mille kohta teave saabub nn avatud süsteemi (*open system*) kaudu: keskpanga jõuab maksedokumentidel info vaid tehingute ühe poole – deebet või krediti – kohta. Edastatakse ainult pangaklientide maksed. Pangandussektori tehingud kirjeldatakse maksebilansis pangabilansside, kasumiaruannete jt finantsaruannete alusel.

Peale eeltoodud põhiallikate kogutakse infot ka paljudest muudest kanalitest: ametlik väliskaubandusstatistika, Eesti Väärtpaberite Keskregister, Finantsinspeksioon, Statistikaameti küsitlused, Justiitsministeeriumi Registrikeskus, Maa-ameti hinnastatistika, Eesti Panga raamatupidamisregistrid, avaliku sektori asutused jne. Lisaks olemasolevale teabele korraldatakse statistilisi vaatlusi, antakse hinnanguid ning kasutatakse ökonomeetrilisi võtteid. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavatest infoallikatest annab ülevaate tabel 3.2.

Tabel 3.2. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavate alg- ja koondandmete ulatus ja nende laekumise sagedus

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruandeperioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv
KÜSITLUSTE SÜSTEEM				
Vorm 2	Välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	1711
Vorm 3	Välisosaluseta veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	220
Vorm 4	Välisosalusega veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	166
Vorm 5	Investeeringufondid (fondivalitsejad)	kvartal	20 päeva	44
Vorm 6	Välisosaluseta äriühingud	kvartal	20 päeva	1029
Vorm 7	Välismajandustegevuseta välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	55
Vorm 9	Kindlustusseltsid ja -vahendajad	kvartal	20 päeva	18
Vorm 10	Muud finantsvahendajad	kvartal	20 päeva	25
RAHAVOOGUDE SÜSTEEM				
Rahavoogude süsteemi aruandlus vastavalt rahvusvaheliste maksete deklareerimise korrale	Krediitdiasutustes deklareeritud rahvusvahelised laekunud maksed	15 päeva	7 päeva	10
	Krediitdiasutustes deklareeritud rahvusvahelised lähetatud maksed	15 päeva	21 päeva	10
	Rahvusvaheliste maksete koondaruanne	kuu	7 päeva	10
ADMINISTRATIIVNE TEAVE				
KREDIIDIASUTUSED				
Ressursside jääkide aruanne	Krediitdiasutustes hoiustatud vahendite ja krediitdiasutuste saadud laenude andmed residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade lõikes	kuu	5 päeva	10
Laenude jääkide aruanne	Krediitdiasutuste välja antud laenud residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade lõikes	kuu	5 päeva	10
Kasumiaruanne	Krediitdiasutuse tulude-kulude jaotus residentsuse lõikes	kvartal	10 päeva	10
Mitteresidentidele müüdud ja neilt ostetud teenused	Krediitdiasutuse valitud tulu-kulu kirjete laiendatud esitus mitteresidentide osas	kvartal	10 päeva	10
Väärtpaperite aruanne	Krediitdiasutuse väärtpaperiportfelli detailne aruanne residentsuse lõikes	kuu	5 päeva	10
Bilansivälise kirjete aruanne	Krediitdiasutuse bilansivälise tegevuse aruanne	kvartal	7 päeva	10
Varahalduse ja investeerimistegevuse aruanne	Krediitdiasutuse varahalduse ja investeerimistegevusega seotud aruanne	kvartal	7 päeva	10
Tehinguliste finantsvoogude aruanne	Krediitdiasutuste tehtud tehingud mitteresidentidega peamiste bilansikirjete lõikes	kvartal	10 päeva	10
EESTI PANK				
Eesti Panga maksebilansi aruanne	Raamatupidamisosakonna aruanne Eesti Panga bilansikirjete mitteresidentidega seotud jääkide, nende muutuste ning kasumiaruannete mitteresidentidega seotud kirjete muutuste kohta	kuu	5 päeva	1

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruande-perioodi	Valimi suurus / andme-allikate arv
STATISTIKAAMET				
Ametlik väliskaubandusstatistika	Tolliameti tollideklaratsioonide töödeldud, täiendatud ja grupeeritud andmed tolliprotseduuride kaupa erinevate tunnuste järgi	kuu	56 päeva	1
	Ühendusesisese kaubavahetuse aruanne Intrastat			
Reisikorraldajate aruanne	Reisifirmade eksport-import (sh reisijateveoteenuste vahendamine); vastuvõetud ja lähetatud turistid riikide lõikes	kvartal	2 kuud	1
Majutusasutuste aruanne	Andmed majutusasutustes teenindatud turistide arvu ja käibe kohta	kvartal	2 kuud	1
JUSTIITSMINISTEERIUMI REGISTRITE JA INFOSÜSTEEMIDE KESKUS				
Äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmekogu	Andmed Eestis registreeritud juriidiliste isikute ja nende omanike kohta	kuu	1 kuu	1
Kinnistusraamatu registri andmekogu	Mitteresidentidega seotud kinnisvaratehingute statistika	aasta	kokkuleppel	1
EESTI VÄÄRTPAPERIKESKUS (EVK)				
Väärtpaperite keskregistri andmebaas	EVKs registreeritud väärtpaperiemissioonide statistika	kuu	10 päeva	1
PIIRIVALVEAMET				
Piiriületusstatistika	Aruanne Eesti piiri ületanud inimeste kohta nende kodakondsuse lõikes	kuu	25 päeva	1
VÄLISMINISTEERIUM				
Välisriikides asuvate diplomaatiliste teenistuste statistika	Andmed Eesti välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude kohta	kvartal	1 kuu	1
MAKSU- ja TOLLIAMET				
Maksustatistika	Andmed mitteresidentidelt Eestis kinnipeetud maksude ja residentidelt välismaal kinnipeetud maksude kohta	aasta	vastavalt vajadusele	1
TALLINNA LINNAKANTSELEI				
Välisvarade ja -kohustuste aruanne	Tallinna Linna välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude aruanne	kvartal	1 kuu	1
RAHANDUSMINISTEERIUM				
Välislaenu aruanne	Riiklike laenu kasutamise ja teenindamise aruanne	kuu	10 päeva	1
Välisvarade aruanne	Riigikassa varade jäägi ja perioodi muutuste aruanne	kuu	1 kuu	1
MUUD				
Avatud Eesti Fond, Migratsioonifond, Autorite Ühing, Töötukassa, Haigekassa, Maa-amet jne				5–10

Eelkirjeldatud kombineeritud süsteemi (rahavood + küsitlused + administratiivsed allikad) on hakanud kasutama lisaks Eestile mitme teise riigi keskpangad (sh Läti, Leedu, Rootsi, Tšehhi), kusjuures kõnealune mudel on viimasel ajal Euroopa Liidu institutsioonide heakskiidul populaarsust kogunud ka muudes Euroopa riikides, kus kasutati seni infokanalina üksnes range kapitalikontrolli ajal üles ehitatud rahavoo-gude süsteemi.

Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused

Vastavalt **Eesti Panga seaduse** paragrahvi 2 lõikele 8 vastutab Eesti Pank riigi maksebilansi koostamise eest, mis on seaduse kohaselt üks tema põhiülesandeid.

Sama seaduse paragrahv 34 käsitleb maksebilansi koostamist, mis annab keskpangale õiguse saada tasuta Eesti maksebilansi koostamiseks vajalikke andmeid kõigilt riigi- ja omavalitsusorganitelt ning Eesti territooriumil asuvatelt välismajandustehinguid sooritavatelt juriidilistelt isikutelt.

Lisaks Eesti Panga seadusele sätestab maksebilansi koostamist **riikliku statistika seadus**, mille paragrahvi 4 lõike 2 alusel on Eesti Pank maksebilansistatistika koostamise osas Statistikaameti kõrval teine riiklike statistiliste vaatluste põhikorraldaja. Eesti Pangale ning andmeesitajatele laienevad kõik riikliku statistika seadusest tulenevad sätted, mis on seotud vaatluste korraldamise, andmete esitamise kohustuse, andmekaitse, andmete avaldamise ning poolte vastutusega.

Eesti krediidiasutuste maksebilansialast aruandlust reguleerivad vastavad Eesti Panga presidendi määrused.

Andmete konfidentsiaalsus

Kehtiva õiguskorra järgi tagab Eesti Pank kõigi maksebilansitehingutega seotud üksikandmete täieliku organisatsioonilise, infotehnoloogilise ja füüsilise kaitse. Kõiki andmeid kasutatakse üksnes statistilistel eesmärkidel ning need avaldatakse ainult agregeeritud kujul, identifitseerimist võimaldavate tunnusteta.

Avalikustamine ja korrigeerimispoliitika

Statistiliste andmete avalikustamisel järgitakse **Rahvusvahelise Valuutafondi andmelevi eristandardit** (*Special Data Dissemination Standard; SDDS*), millega Eesti ühines 1998. aasta oktoobris. Standardiga on statistikakategooriate lõikes kehtestatud miinimumnõuded andmete sisu, avaldamise perioodilisuse ning tähtaegade kohta.

- **Andmelevi.** 2006.–2007. aasta maksebilansistatistika koos pressiteadete, analüüside ja statistiliste tabelitega avaldatakse Eesti Panga koduleheküljel (<http://www.eestipank.info>) kell 12.00 tabelis 3.3 toodud kuupäevadel.

Tabel 3.3. Andmete avaldamise ajakava

Maksebilansi kiirhinnang			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Jaanuar	14.03.07	Jaanuar	14.03.08
Veebruar	13.04.07	Veebruar	15.04.08
Märts	15.05.07	Märts	14.05.08
Aprill	12.06.07	Aprill	13.06.08
Mai	12.07.07	Mai	16.07.08
Juuni	13.08.07	Juuni	12.08.08
Juuli	12.09.07	Juuli	15.09.08
August	12.10.07	August	13.10.08
September	9.11.07	September	12.11.08
Oktoober	12.12.07	Oktoober	15.12.08
November	18.01.08	November	Jaanuar 2009
Detsember	13.02.08	Detsember	Veebruar 2009
Kvartaalne maksebilanss			
Aasta 2007		Aasta 2008	
I kvartal	26.06.07	I kvartal	30.06.08
II kvartal	24.09.07	II kvartal	29.09.08
III kvartal	27.12.07	III kvartal	22.12.08
IV kvartal	31.03.08	IV kvartal	Märts 2009
Rahvusvaheline investeerimispositsioon			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.03.07	26.06.07	Seisuga 31.03.08	30.06.08
Seisuga 30.06.07	24.09.07	Seisuga 30.06.08	29.09.08
Seisuga 30.09.07	27.12.07	Seisuga 30.09.08	22.12.08
Seisuga 31.12.07	31.03.08	Seisuga 31.12.08	Märts 2009
Välisvõlg			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.03.07	26.06.07	Seisuga 31.03.08	30.06.08
Seisuga 30.06.07	24.09.07	Seisuga 30.06.08	29.09.08
Seisuga 30.09.07	27.12.07	Seisuga 30.09.08	22.12.08
Seisuga 31.12.07	31.03.08	Seisuga 31.12.08	Märts 2009
Välisreservid / välisvaluuta likviidsus RVFi andmeesituse standardvormi kohaselt			
Aasta 2007		Aasta 2008	
Seisuga 31.12.06	08.01.07	Seisuga 31.12.07	08.01.08
Seisuga 31.01.07	07.02.07	Seisuga 31.01.08	07.02.08
Seisuga 28.02.07	07.03.07	Seisuga 29.02.08	07.03.08
Seisuga 30.03.07	09.04.07	Seisuga 31.03.08	07.04.08
Seisuga 30.04.07	08.05.07	Seisuga 30.04.08	08.05.08
Seisuga 31.05.07	07.06.07	Seisuga 30.05.08	06.06.08
Seisuga 29.06.07	06.07.07	Seisuga 30.06.08	07.07.08
Seisuga 31.07.07	07.08.07	Seisuga 31.07.08	07.08.08
Seisuga 31.08.07	07.09.07	Seisuga 29.08.08	05.09.08
Seisuga 28.09.07	05.10.07	Seisuga 30.09.08	07.10.08
Seisuga 31.10.07	07.11.07	Seisuga 31.10.08	07.11.08
Seisuga 30.11.07	07.12.07	Seisuga 28.11.08	05.12.08

Eesti krooni nominaalne ja reaalne vahetuskurss			
Kuu vahetuskurss avaldatakse hiljemalt sellele kuule järgneva kuu 25. kuupäeval			
Aasta 2008	30.09.07	Aasta 2009	30.09.08

- **Korrigeerimispoliitika.** Vastavalt täiendava teabe laekumisele ja meetodilistele muudatustele korrigeeritakse eelnevate perioodide andmeid järgmiselt:
 - a) *regulaarne korrigeerimine* – tabelis 3.3 toodud tähtaegadel avaldatavad andmed on esialgsed ning neid korrigeeritakse järgmise perioodi esialgse statistika avaldamisel. Korrigeeritud aastaandmed avaldatakse üldjuhul järgneva aasta esimese kvartali statistika avaldamisel ning neid loetakse lõplikeks;
 - b) *erakorraline korrigeerimine* – erandjuhtudel, oluliste vigade ilmnemisel või meetodikamuutuste tagajärjel tekkinud võrreldamatuse kõrvaldamiseks korrigeeritakse andmeid tagasiulatuvalt kaugemale kui üks aasta, millest teavitatakse avalikkust vastava viitega.
- **Arvestusühik ja konverteerimine.** Maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestusühikuks on Eesti kroon (EEK). Muudes valuutades (USD, EUR) avaldatud statistika puhul on konverteerimise aluseks
 - *maksebilansi kiirhinnangu* korral vastava välisvaluuta selle kuu keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
 - *kvartali maksebilansi* korral vastava välisvaluuta kvartali keskmine vahetuskurss Eesti krooni suhtes;
 - *aasta maksebilansi* korral nelja kvartali keskmised vahetuskursid (st aastabilanss on välisvaluutasse konverteeritud kvartalibilansside summa);
 - *investeerimispositsiooni* korral vahetuskurss positsiooni koostamise kuupäeval või lähimal sellele kuupäevale eelnenud pangapäeval.
- **Ümardamine.** Ümardamise tõttu ei võrdu allkirjete liitmise tulemus alati koondkirje summaarse näitarvuga.